

Jaarverslag 2017

Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

INHOUDSOPGAVE	Blz.
Inleiding	4
Bestuursverslag 2017	5
Doelstelling, missie en visie	6
Belangrijkste risico's en onzekerheden	7
Doelrealisatie	8
Financieel Beleid en Financiële resultaten	9
Governance	11
Communicatie met belanghebbenden	14
Maatschappelijke aspecten van ondernemen	14
Jaarrekening 2017	15
Balans per 31 december 2017	16
Grondslagen voor balanswaardering	17
Grondslagen van waardering voor de staat van baten en lasten	18
Toelichting op de balans per 31 december 2017	19
Staat van baten en lasten 2017	30
Toelichting op de staat van baten en lasten 2017	33
Kasstroomoverzicht 2017	38
Resultaatbestemming	39
Vaststelling en goedkeuring jaarrekening	40
Overige gegevens	
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	41
Bijlagen	
1 Specificatie materiële vaste activa	44
2 Overzicht detailboekingen reserves, fondsen en voorzieningen	46
3 Begroting 2018 + toelichting	48
4 Staat van baten en lasten op kostensoort + toelichting	50
5 Staat van baten en lasten per product + toelichting	53
6 Overzicht afgeronde projecten 2017 + toelichting	55
7 Overzicht niet afgesloten projecten per 31 december 2017	56
8 Overzicht samenstelling en mutaties beleggingsportefeuille	57

Inleiding

De jaarrekening 2017 is ingericht conform de Richtlijn 650 Fondsenwervende Instellingen. De richtlijn vormt een essentieel onderdeel van de beoordelingen die worden verricht door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) in het kader van het CBF-Keur.

Het jaar 2017 heeft zich voor de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap positief ontwikkeld ten aanzien van de baten met een toename van circa € 2.246.000 naar € 7.908.000 ten opzichte van de begroting ad € 5.661.000, echter de lasten gaven een toename van € 1.902.000 naar € 7.706.000 ten opzichte van de begroting ad € 5.804.000, zodat het jaar 2017 ten aanzien van het resultaat is afgesloten met een positief saldo van € 202.000. Na mutatie van de verschillende reserves en fondsen is de mutatie in de continuïteitsreserve negatief € 903.000.

Het jaar 2017 is financieel als volgt verlopen:

	<u>Werkelijk</u>	<u>Begroting</u>	<u>Vershil</u>
	x1000	x1000	x1000
Baten			
Baten uit eigen fondsenwerving	1.367	1.450	-83
Baten uit acties van derden	1.125	1.126	-1
Subsidies van overheden	2.221	2.032	189
Baten uit beleggingen	319	53	266
Overige baten	<u>2.876</u>	<u>1.001</u>	<u>1.875</u>
Totaal baten	7.908	5.661	2.246
Lasten			
Besteed aan de doelstelling			
- Natuurbeheer	1.180	1.080	100
- Monitoring	78	98	-20
- Kwaliteitsborging	53	102	-49
- Waterschapslasten	43	104	-61
- Recreatie	373	345	28
- Communicatie	401	442	-41
- Ontwikkeling	169	197	-28
- Beheer objecten	407	494	-87
- Opstallen	335	237	98
- Beheeradministratie	97	58	39
- De Groene Motor	566	457	109
- Projecten	<u>2.487</u>	<u>819</u>	<u>1.668</u>
Totaal besteed aan doelstelling	6.189	4.433	1.756
Werving Baten			
Kosten eigen fondsenwerving	394	398	-4
Kosten uit acties van derden	13	17	-4
Kosten verkrijging subsidies van overheden	97	58	39
Kosten beleggingen	25	12	13
Kosten beheer en administratie	1.073	886	187
Onderhanden werken	<u>-85</u>	<u>0</u>	<u>-85</u>
Totaal lasten	7.706	5.804	1.902
Resultaat	202	-143	344

Bestuursverslag 2017

Doelstelling, missie en visie

De Stichting Het Zuid-Hollands Landschap is een particuliere natuurbeschermingsorganisatie die zich inzet voor natuur, landschap en erfgoed door onder meer aankoop, inrichting en beheer van natuurgebieden.

De stichting, onderdeel van Landschappen NL, is in 1934 door onder meer bankier mr. K.P. van der Mandele opgericht en zet zich al ruim 80 jaar actief in om natuur en landschap duurzaam veilig te stellen voor de inwoners van de provincie Zuid-Holland. Iedere provincie kent een dergelijk provinciaal Landschap dat zich richt op 'Natuur Dichtbij'.

Het Zuid-Hollands Landschap beheert eind 2017 4.605 hectare in de provincie Zuid-Holland, verdeeld over circa 115 natuurgebieden. Het beleid en de bijbehorende activiteiten zijn uitgewerkt in het Meerjarenbeleidsplan 'Natuur dichtbij 2014-2018', dat beschikbaar is op de website www.zhl.nl/publicaties.

Doelstelling

Het Zuid-Hollands Landschap heeft als (statutair) doel: veiligstellen van natuur en waardevol landschap in Zuid-Holland, met in het verlengde daarvan het bieden van recreatiemogelijkheden en het behouden van monumenten op haar terreinen. Zij doet dit door gebieden voor de inwoners van Zuid-Holland zo mogelijk aan te kopen en zorgvuldig te beheren. Ook voorlichting, belangenbehartiging en fondsenwerving behoren tot de structurele taken.

Missie

De Stichting Het Zuid-Hollands Landschap streeft naar een duurzaam evenwicht tussen mens en natuur, door voor beide rust en ruimte te creëren. Om dit te bereiken, stelt de stichting natuur en (cultuur)landschap veilig door aankoop, beheer en ontwikkeling van natuurterreinen binnen de provinciegrenzen. De stichting geeft hierover voorlichting en doet aan belangenbehartiging ten behoeve van natuur en landschap.

De rode draad van alle activiteiten van het Zuid-Hollands Landschap is te vangen in vier domeinen: binden, bewaren, bezielen en betalen. Het meerjarenbeleid is uitgewerkt aan de hand van deze vier domeinen. Het actief binden van mensen, bedrijven en organisaties aan onze terreinen is de belangrijkste verandering in de benadering van het Zuid-Hollands Landschap. De regio's zijn het uitgangspunt. Daarbij richt het Zuid-Hollands Landschap zich onverminderd op de trouwe achterban en op potentiële nieuwe beschermers en partners.

Visie

Om verbinding te maken met mensen, bedrijven en organisaties zijn lokale wortels belangrijk; daar is de natuur, daar zijn de mensen en daar worden de verbindingen gelegd. Mensen voelen verbondenheid met hun regio en directe leefomgeving; minder met de provincie Zuid-Holland als geheel. Het zwaartepunt van de organisatie is verschoven van het hoofdkantoor naar de drie regio's: iedere regio heeft zijn streekeigen karakteristieken en volgt een aanpak met een eigen lokale kleur.

Belangrijkste risico's en onzekerheden

De Stichting Het Zuid-Hollands Landschap onderscheidt meerdere risico's en onzekerheden; onderstaand wordt ingezoomd op de belangrijkste.

Continuïteit

Het Zuid-Hollands Landschap geeft mede uitvoering aan de realisering van overheidsdoelen. Deze wordt beleidsmatig bepaald in de politiek-bestuurlijke centra van het rijk, provincie en gemeenten; voor een aanzienlijk deel wordt het realiseren van de doelen financieel mogelijk door het verstrekken van subsidies. Zowel de continuïteit van het beleid als van de financiering/ subsidiëring is gevoelig voor politieke-bestuurlijke invloeden. De ontwikkeling van nieuwe beleid op het gebied van onder andere beschikbare financiële middelen voor natuurdoelen, nieuwe fosfaatwetgeving en ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke ordening kan grote invloed hebben. Het Zuid-Hollands Landschap anticipeert hierop door de afhankelijkheid van subsidies te verminderen (meerdere bronnen, fondsenwerving, donateurs, beschermers) en door invloed uit te oefenen op beleidsontwikkelingen (onder andere lobby via de Milieufederatie en de koepel Landschappen NL).

Onvoorziene situaties en imago

Het Zuid-Hollands Landschap staat midden in de maatschappij en daarmee voortdurend in de schijnwerpers. Dat vormt een voortdurende kans, maar spiegelbeeldig ook een risico. Voorvallen bij collega-organisaties kunnen doorwerking hebben bij het Zuid-Hollands Landschap; onvoorziene gebeurtenissen vragen om snel schakelen om te anticiperen op reacties uit de omgeving. Dat kan gaan om een winterstorm (als in januari 2018) waarbij een boom op een naast het terrein van het Zuid-Hollands Landschap gelegen huis is gevallen, om een boswachter-BOA die mishandeld wordt of om een vermeend seksschandaal bij een andere goede-doelenorganisatie. Het niet tijdig en onvoldoende goed reageren op dergelijke gebeurtenissen kan grote impact hebben op het Zuid-Hollands Landschap als organisatie.

Klein en kwetsbaar

Het Zuid-Hollands Landschap is een relatief kleine kennisintensieve organisatie. Klein want niet groter dan 47 vaste medewerkers, kennisintensief omdat het realiseren van de doelen vraagt om vakmanschap. In het laatste jaar is er meer financiële ruimte om doelen te realiseren; niet alleen voor het Zuid-Hollands Landschap maar in de breedte van het werkveld. Dat komt onder andere door een aantrekkende economie. Mede als gevolg hiervan is ook de arbeidsmarkt aangetrokken, waardoor er een hogere mobiliteit onder medewerkers is ontstaan (uitstroom) en het lastig is om nieuwe medewerkers aan te trekken (arbeidsconcurrentie). Het Zuid-Hollands Landschap maakt gebruik van een flexibele schil van medewerkers om deze wisseling op te vangen.

Meerjarige subsidie

Behoud van de SNL-certificering, mede vanwege de kritische audit eind 2017. Het Zuid-Hollands Landschap hanteert voor het beheer alle terreinen een cyclus van beheerevaluatie en -planning. In deze beheerplanning is een fikse achterstand ontstaan. Dit vormt om uiteenlopende redenen een risico voor de organisatie: een functionerende beheercyclus is een vereiste voor de SNL-certificering en daarmee voor de structurele en de projectsubsidie van de provincie (SNL en SKNL). Om dit risico nu te verkleinen is in de jaarrekening een extra reserve opgenomen om in 2018 en verder deze achterstanden in te lopen.

Doelrealisatie

Het Zuid-Hollands Landschap dient als natuurbeschermingsorganisatie een goed doel, een voorziening die voor de hele samenleving van meerwaarde is. Het Zuid-Hollands Landschap beheert en beschermt hiertoe in ruim 115 gebieden ca 4600 ha natuur, landschap en cultuurhistorie. Als afgeleide hiervan draagt dit bij aan een gezonde en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving. Om dit te monitoren is het Zuid-Hollands Landschap een SNL-gecertificeerde organisatie: via een systeem van monitoring, evaluatie en planning worden gestelde doelen periodiek getoetst en waar nodig bijgesteld.

Het realiseren van deze doelen kan niet los worden gezien van een inbedding van activiteiten in de samenleving; dat is randvoorwaardelijk. Daarmee heeft naast het beheren en beschermen van natuur de stichting als doel om mensen en bedrijven aan zich te binden; als donateur, beschermer, vrijwilliger die zich committeren aan de missie van het Zuid-Hollands Landschap. Belangrijk element hierbij is het laten beleven van datgene wat het Zuid-Hollands Landschap beheert en beschermt, bijvoorbeeld door het bieden van recreatie voorzieningen, informatie (online en terplekke) en door het faciliteren van groenparticipatie met inzet van De Groene Motor.

Tenslotte speelt de stichting in op diverse kansen in regionale projecten, om zo kwaliteitsimpulsen in haar terreinen aan te brengen. In de bijgevoegde <https://youtu.be/hskSFzF-1gY> is een impressie te zien van hetgeen in 2017 op al deze vlakken is bereikt.

Financieel beleid en financiële resultaten

Baten en Lasten

Inkomsten worden op diverse wijze gegenereerd. De stichting heeft een brede spreiding tussen Provincie, Gemeentes, SNL Subsidie, Nationale Postcode Loterij, giften en legaten. Hierdoor is het risico beperkt mocht één inkomstenbron weg vallen. Natuurlijk is het streven van de stichting om zoveel mogelijk hiervan te continueren ten gunste van de doelstelling.

Het jaar 2017 heeft zich voor de Stichting het Zuid-Hollands Landschap financieel positief ontwikkeld. Het eindsaldo betreft € 202.000 positief terwijl in de begroting van een negatief saldo van € 143.000 was uitgegaan. Deze afwijking is met name te verklaren door een aantal incidentele inkomsten zoals:

- Positief resultaat uit beleggingen
- Verkoop van opstallen (projectmatig)
- Extra dotaties aan fondsen zoals voor Spanjaardsduin en Ockenburgh
- Overdracht van het vermogen van de inmiddels ontbonden Stichting Regionaal belang Voorne

Een totaal overzicht van het saldo van baten en lasten is terug te vinden onder de paragraaf “Staat van baten en lasten 2017” in de jaarrekening 2017, met daarbij een nadere toelichting waar deze uit is opgebouwd. De baten en lasten van de stichting met een eenmalig/tijdelijk karakter worden zoveel mogelijk in projecten uitgevoerd. Hierdoor blijft beter inzichtelijk wat er is besteed aan de doelstelling. Een uitzondering hierop is het meerjarige programma de Groene Motor. De Groene Motor ondersteunt vrijwilligers met kennis, (financiële) middelen en mankracht. Dit wordt gefinancierd door middel van meerjarige subsidie van de Provincie Zuid-Holland, deze is nu afgegeven tot en met 2019. Vanwege de grootte van dit project met een volledig eigen financiering is besloten deze als apart product op te nemen binnen de stichting.

Als deze incidentele inkomsten in mindering worden gebracht op het resultaat, ontstaat een genormaliseerd resultaat dat de begroting behoorlijk benadert. In afwijking tot de begroting sluiten de projecten af op een positief saldo van € 91.000 in plaats van € 0. Uit de toelichting in bijlage 6 blijkt dat de werkorganisatie deels projecten te voorzichtig inschat waardoor er overschotten ontstaan. Streven is om in 2018 de projectenorganisatie beter in te gaan richten zodat wij hier gerichter op kunnen sturen.

Continuïteitsreserve en beleggingsbeleid

De berekening van de continuïteitsreserve van het Zuid-Hollands Landschap is gebaseerd op de begrote kosten van de werkorganisatie van het opvolgend jaar. Tot en met 2016 is deze reserve berekend met een factor 1,1 van de begrote kosten. In 2017 is er een onderzoek geweest waarbij is gekeken naar de definitie van de “kosten van de werkorganisatie”. Hieruit is gebleken dat de kosten van de werkorganisatie exclusief werk derden moet worden berekend. Dit betekent dat de maximale hoogte van de continuïteitsreserve wijzigt en daarmee lager wordt. Doordat dit een aanzienlijke verlaging betreft in geld, is er voor gekozen om dit deels te compenseren door de factor op te hogen naar 1,25.

Door het positieve resultaat en een nieuwe berekening van de continuïteitsreserve, zal het resultaat deels verdeeld worden over de bestaande fondsen.

Daarnaast zijn er drie nieuwe reserves opgezet. Deze reserves zijn:

- Optimalisatie beheerplannen: voor het beheer van alle terreinen heeft de stichting een cyclus van beheerevaluatie en -planning. Gebleken is dat hierin een grote achterstand is opgelopen de afgelopen jaren. De reserve zal gebruikt worden om deze achterstand weg te werken.
- Strategische investeringen: deze reserve betreft het toekomstbestendig maken en houden van de statutaire doelstelling van de stichting. In een omgeving die geregeld verandert doen zich met evenveel regelmaat kansen voor die van ZHL vragen hierop te anticiperen. Dat kan zijn omdat bijvoorbeeld in haar laatste collegejaar GS besluiten om extra impulsen te willen geven op natuur, landschap of recreatie tot een gevraagde deelname van ZHL in kansrijke gebiedsinitiatieven. Of bijvoorbeeld voor ontwikkelingen waarin wij vanuit strategisch oogpunt willen en moeten participeren zoals bijvoorbeeld Nationaalpark Hollandse Duinen, Rivier als Getijdenpark, Buytenland van Rhoon etc. Soms gaat het ook om dossiers waarin wij de (imago)schade willen beperken. Dit vraagt van ons extra inzet van mensen en middelen. Veelal zijn deze vragen niet voorzien of begroot in de reguliere begroting, maar kunnen ze wel substantieel bijdragen aan de strategische doelstellingen van de organisatie. Om de flexibiliteit van de organisatie om hierop in te spelen te vergroten wordt een fonds opgericht en een bedrag van 339.000 euro vrijgemaakt.
- Egalisatie beleggingsresultaat: deze reserve is ingericht om de pieken en dalen van het beleggingsresultaat te normaliseren en hierdoor minder bepalend te worden voor het resultaat van de stichting. Jaarlijks is het streven om het resultaat van de beleggingsportefeuille minimaal 2x het percentage van de inflatie te laten zijn. Voor het jaar 2017 is de inflatie 1,39 % en het netto beleggingsresultaat 5,27%. Dit is daarmee ruim behaald. Als het beleggingsresultaat wordt behaald dan wordt ook 2x de inflatie van dat jaar van het netto beleggingsresultaat gereserveerd in de reserve egalisatie beleggingsresultaat. Mocht het percentage 2x van de inflatie niet behaald worden, dan zal dit worden aangevuld (zolang de reserve toereikend is) vanuit deze reserve.

Tot en met 2017 was de maximale waarde van de beleggingsportefeuille gekoppeld aan de continuïteitsreserve. Door het bijzonder positieve resultaat gemaakt op deze portefeuille en het bijstellen van de continuïteitsreserve is nu de waarde van de beleggingsportefeuille hoger. Door de historisch lage rente is het voor de stichting nagenoeg niet rendabel om geld op een bankrekening te laten staan. In 2018 gaat de stichting kijken hoe om te gaan met geld op de lopende rekeningen. Het verdere beleggingsbeleid en de beleggingsdoelstelling zijn terug te vinden in de jaarrekening onder de toelichting op de balans.

Governance

Het Zuid-Hollands Landschap is een onafhankelijke stichting met een bestuur bestaande uit 9 personen. Het bestuur heeft in 2017 een zelfevaluatie laten uitvoeren. Met de uitkomsten daarvan is het bestuur aan het werk gegaan. Dat heeft reeds geresulteerd in een compactere agenda en meer inhoudelijk overleg. De ingezette weg om op hoofdlijnen te sturen wordt door de bestuursleden gewaardeerd. De noodzaak wordt gevoeld om elkaar meer ruimte te geven en door te vragen, vooral bij strategische overwegingen, en het inhoudelijke gesprek te voeren met meer besef voor de kennis/kunde/vraagstukken uit het verleden. Het bestuur behandelt het langjarige opstallenbeleid, wat ervaren wordt als een taai dossier, in een nieuwe verhouding met het MT. Het bestuur beweegt richting coachend leiderschap. De directie zal worden gestimuleerd om meer met voorstellen vanuit de organisatie te komen. De bestuursleden ervaren het bestuur als een enthousiast en leuk bestuur.

Beloningsbeleid

Het Zuid-Hollands Landschap wordt geleid door 1 directeur. Deze is eindverantwoordelijk voor het beleid en de realisatie van de doelstellingen. De directeur ontving in 2017 een beloning conform de cao (zie jaarrekening). Het bestuur verricht haar activiteiten onbezoldigd en komt in aanmerking voor een kilometervergoeding. Er zijn geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt aan de directeur en de bestuurders.

CAO Bos en Natuur

Voor het Zuid-Hollands Landschap geldt de CAO Bos en Natuur.

Gedragcodes en Richtlijnen

Wij onderschrijven de Code Goed Bestuur (de Code Wijffels), de Richtlijn 650 (onderdeel van richtlijnen voor de jaarverslaggeving van de Raad voor de jaarverslaggeving), de Gedragcode van Goede Doelen Nederland en het CBF-keurmerk.

Samenstelling bestuur met hoofd- en nevenfuncties (per januari 2018) Stichting Het Zuid-Hollands Landschap

de heer M.R. de Boer, Leiden:

Hoofdfunctie:

Directeur Marketing en Communicatie Gemeente Utrecht

Relevante (neven)functies:

Lid van het curatorium van Stichting Huis te Warmond

mevrouw M.Y. van Duijn, Rotterdam:

Hoofdfunctie:

Vicevoorzitter Bestuur Antes Holding BV (Parnassia Groep)

Relevante (neven)functies:

Bestuurslid ESPRI (Epidemiological and Social Psychiatric Research Institute)

Bestuurslid ROAZ ZWN (Regionaal Overleg Acute Zorg Zuid West Nederland)

mevrouw mr. F.M. Konijnenberg, (secretaris), Rotterdam:

Hoofdfunctie:

Notaris Notariskantoor F.M. Konijnenberg

Relevante (neven)functies: Geen relevante nevenfuncties

mevrouw ir. A.N. Papma, Monster:

Hoofdfunctie:

Ass. Director Oxfam Novib

Relevante (neven)functies:

Voorzitter Regiegroep Food and Business Knowledge Platform, Ministerie van Buitenlandse Zaken

Lid begeleidingscommissie Food for Thought, WUR

mevrouw K.T.L. Prak, Berkenwoude:

Hoofdfunctie:

Eigenaar De Rode Mus bessenkwekerij

Relevante (neven)functies:

Secretaris Stichting Streekfonds Krimpenerwaard

de heer R.F.M. Ruijgrok, Delft:

Hoofdfunctie:

Manager Verenigingen & Stichtingen bij Bank ten Cate

Relevante (neven)functies: Geen relevante nevenfuncties

de heer T.J. Slob, Noordeloos

Hoofdfunctie: Agrariër

Relevante (neven)functies:

Voorzitter van De Natuurweide

Voorzitter van stuurgroep Aanvullende Normen voor de biologische melkveehouderij

Gemeenteraadslid in de gemeente Giessenlanden vanuit het CDA

Gezamenlijk bestuurlijk trekker van de Leertuin Agrarische Economie en

Duurzaamheid in het samenwerkingsverband Alblasserwaard/Vijfherenlanden

de heer prof. dr. A.N. van der Zande, (voorzitter), Gouda

Hoofdfunctie:

Directeur-Generaal R.I.V.M. (Rijksdienst voor Volksgezondheid en Milieu)

Relevante (neven)functies:

Chairman van het Supervising Committee van Wetlands International te Ede

Bestuurslid van de Stichting Toekomstbeeld der Techniek te Den Haag

Bestuurslid van het Veenweiden Innovatie Centrum te Zegveld

Lid van de ad hoc Adviescommissie Van Vollenhoven over natuurfinanciering en natuurbeleid

Bestuurslid Economic Board Utrecht

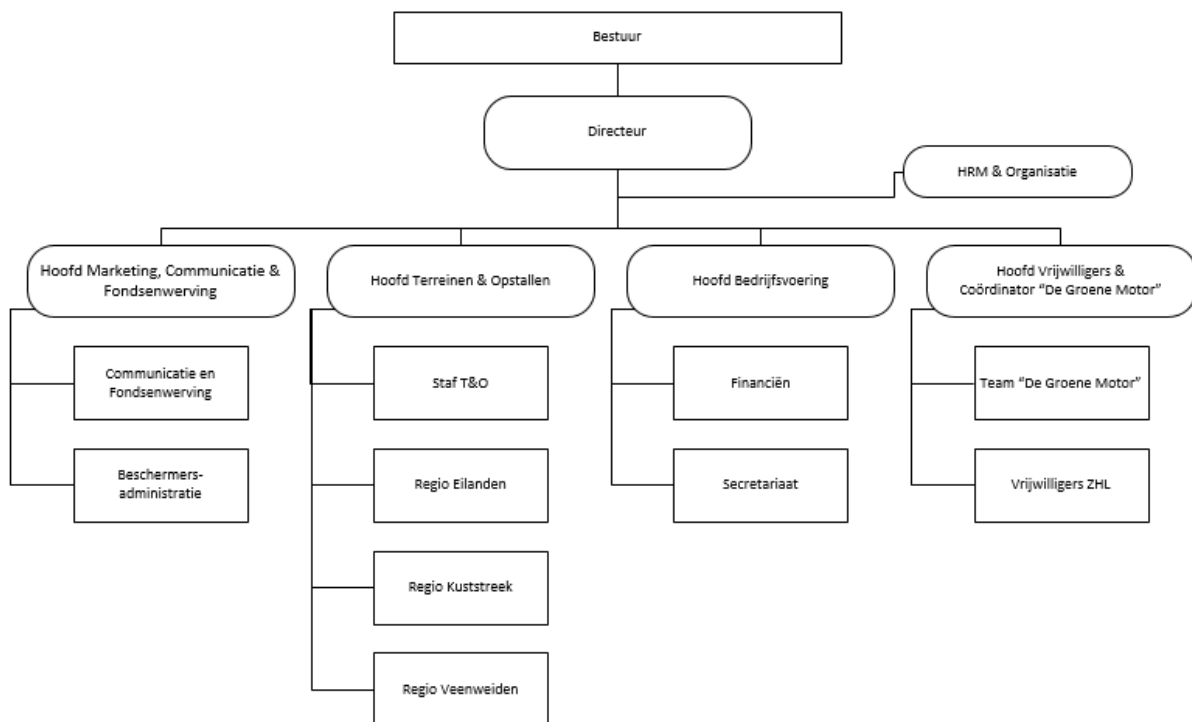
Voorzitter van de Wetenschappelijke Adviescommissie Zeehondenopvang

Organisatie

In 2017 heeft de organisatie een aantal ingrijpende wisselingen gehad in het personeelsbestand. Dit heeft Het Zuid-Hollands Landschap aangegrepen om sommige afdelingen/functies te herzien en/of andere een invulling te geven. Dit heeft geleid tot de volgende wijzigingen:

- De afdeling bedrijfsvoering is gescheiden van marketing, communicatie & fondsenwerving. Dit omdat deze afdeling te veelomvattend was en we extra willen inzetten op marketing, communicatie & fondsenwerving.
- De functie van controller is gecombineerd met bedrijfsvoering mede omdat een eventuele integratie met Erfgoedhuis Zuid-Holland voorlopig is aangehouden.
- De Groene Motor is vanaf 2017 formeel geheel onderdeel van Zuid-Hollands Landschap en niet meer van Landschap en Erfgoed Zuid-Holland. Beide besturen hebben besloten de stichting Landschap en Erfgoed Zuid-Holland in 2018 op te heffen. De Groene Motor is een afdeling van het Zuid-Hollands Landschap geworden wat tevens heeft geleid tot een meer integrale aansturing van de vrijwilligers van Het Zuid-Hollands Landschap.

Hieronder dan ook een beknopt organigram van de organisatie. Door het vertrek van een 2-tal management leden en een aantal ziektegevallen is er extra uitgegeven aan interim ondersteuning.. Inmiddels is het MT uitgebreid en volledig op sterkte. Waarbij gezamenlijk wordt gewerkt aan het verder optimaliseren van de bedrijfsprocessen.

Communicatie met belanghebbenden

De Stichting het Zuid-Hollands Landschap streeft naar een open dialoog met belanghebbenden die zijn onder te verdelen in vrijwilligers en medewerkers, beschermers, schenkers, testateurs, relaties, bedrijven, overheden, particulieren, natuur- en milieuorganisaties en andere betrokkenen. De inhoud en kwaliteit van de verstrekte informatie wordt door de leidinggevenden gewaarborgd.

De specifieke doelgroepen worden met diverse communicatiemiddelen zoals het kwartaalblad, het jaarverslag en de samenvatting van het jaarverslag, de website, persberichten, nieuwsbrieven, social media en door deelname aan diverse overlegorganen en samenwerkingsverbanden geïnformeerd. Het communicatiebeleid van de stichting is erop gericht om optimale relaties te hebben met belanghebbenden en hen gericht te informeren, bijvoorbeeld over natuur- en landschapsbelangen en de activiteiten van de stichting, de ontwikkelingen in de natuurgebieden en de besteding van de ontvangen gelden.

De informatieverstrekking vindt door de verantwoordelijke afdelingen plaats via verschillende uitingen gericht op de relevante doelgroep zoals beleidsnota's, publicaties, overleggen met overheden, deelname aan netwerken en overlegorganen. Om daarnaast goed te kunnen voorzien in de informatiebehoeften van de belanghebbenden, zijn de diverse algemene communicatie-uitingen zoals het kwartaalblad, de folders en de website ondergebracht bij de afdeling Marketing, Communicatie & Fondsenwerving. De middelen worden ingezet om elkaar te versterken. Belanghebbenden kunnen op één telefoonnummer en één algemeen e-mailadres terecht.

De stichting beschikt over een vastgelegde procedure om eventuele klachten correct af te handelen. Tijdens de jaarlijkse Vergadering van Beschermers bestaat de mogelijkheid tot het (schriftelijk) indienen van vragen. Daarnaast wordt voeling gehouden met belanghebbenden door middel van enquêtes en evaluaties.

Maatschappelijke aspecten van ondernemen

Vanuit de statuten is het Zuid-Hollands Landschap een maatschappelijk verantwoorde organisatie. Het Zuid-Hollands Landschap beheert en beschermt natuur, landschap en cultuurhistorie. Is een organisatie die met een vernuftig opgezette strategie aan communicatie, marketing en fondsenwerving doet. Staat met beide benen in de samenleving, onder andere door de enorme betrokkenheid en inzet van alleen al ruim 450 geregistreerde vrijwilligers door haar hele werkgebied, de provincie Zuid-Holland. Bovendien is de bedrijfsvoering gericht op duurzaam werken: zo bestaat bijvoorbeeld een deel van het wagenpark uit hybride auto's, worden financiële middelen weg gezet in duurzaam beleggingen, wordt zoveel mogelijk papierarm gewerkt en worden in de terreinen van het Zuid-Hollands Landschap geen bestrijdingsmiddelen gebruikt.

Jaarrekening 2017

BALANS PER 31 DECEMBER 2017

(na resultaatverdeling)

ACTIVA

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x € 1.000	x € 1.000
<u>Materiële vaste activa</u>		
- direct in gebruik voor de doelstelling	290	266
- bedrijfsmiddelen	<u>412</u>	<u>480</u>
	702	746
<u>Financiële vaste activa</u>		
- obligaties St. Huis te Warmond	<u>11</u>	<u>11</u>
	713	757
<u>Voorraden</u>		
- direct beschikbaar voor de doelstelling	9	8
<u>Vorderingen en overlopende activa</u>	2.078	2.164
<u>Effecten</u>	6.058	5.278
<u>Liquide middelen</u>	<u>5.325</u>	<u>5.967</u>
	<u>13.470</u>	<u>13.417</u>
	14.183	14.174
	=====	=====

PASSIVA

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x € 1.000	x € 1.000
<u>Reserves</u>		
- Continuïteitsreserve	4.956	5.860
- Bestemmingsreserves	<u>4.340</u>	<u>3.679</u>
	9.296	9.539
<u>Fondsen</u>		
- Bestemmingsfondsen	2.957	2.511
<u>Voorzieningen</u>		
Voorziening jubilea	19	21
Voorziening grootonderhoud Langevelderslag 6	<u>1</u>	<u>0</u>
	20	21
<u>Kortlopende schulden</u>	<u>1.910</u>	<u>2.103</u>
	14.183	14.174
	=====	=====

Grondslagen voor balanswaardering

Richtlijnen/keurmerken

De jaarrekening 2017 is ingericht conform de Richtlijn 650 Fondsenwervende Instellingen. De richtlijn vormt een essentieel onderdeel van de beoordelingen die worden verricht door het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) in het kader van het CBF-Keur.

Afrondingen

Over het algemeen zijn de getallen in deze jaarrekening afgerond in duizenden euro's. Hierdoor kunnen er verschillen ontstaan met de totaalstelling als de afzonderlijke reeds afgeronde getallen worden opgeteld.

Materiële vaste activa

Direct in gebruik voor de doelstelling

- Natuurterreinen;
De terreinen worden als p.m. verantwoord.
- Opstallen;
De opstallen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.
- Vakantiewoningen;
Met ingang van 2017 worden de kosten die verband houden met de investeringen in vakantiewoningen geactiveerd. Dit is conform het besluit van het bestuur. De kosten die gemaakt zijn in 2016 en eerder zijn ten laste van de Reserve Verbinden met mensen gebracht. ZHL heeft er voor gekozen deze kosten niet met terugwerkende kracht te activeren.

Bedrijfsmiddelen

- Machines en dienstauto's
De machines en dienstauto's zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.
- Inventaris
De inventaris bestaat uit kantoormeubilair, computerapparatuur en software. De inventaris is gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs.

De afschrijvingspercentages zijn vastgesteld aan de hand van de verwachte economische levensduur van de bedrijfsmiddelen. Zie bijlage 1 voor een specificatie van de investeringen en afschrijvingen.

Financiële vaste activa (obligaties Stichting Huis te Warmond)

De obligaties van de Stichting Huis te Warmond zijn op grond van hetgeen in de statuten van de Stichting Huis te Warmond is bepaald en de hiermee samenhangende beperkte verhandelbaarheid, gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorraden

De voorraden in het kader van de doelstelling bestaan uit artikelen die voor de verkoop zijn bestemd. De voorraden zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of vervaardigingswaarde.

Vorderingen

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor eventuele oninbaarheid van vorderingen wordt een voorziening getroffen. In 2017 is er geen voorziening voor oninbaarheid van vorderingen (waaronder debiteuren) opgenomen.

Effecten

De aandelen en obligaties zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de geldende koersen per 31 december 2017. Liquide middelen die worden aangehouden en beschikbaar zijn om te beleggen zijn integraal onderdeel van de beleggingsportefeuille. Zie bijlage 8.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Passiva

De reserves, fondsen en schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft de contante waarde van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkans en leeftijd.

Grondslagen van waardering voor de staat van baten en lasten

Baten en lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde grondslagen van waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden verantwoord in het jaar waarin de prestaties zijn verricht en afgerond. Verliezen worden in aanmerking genomen in het jaar waarin deze voorzienbaar zijn.

Baten uit erfstellingen en legaten worden verantwoord in het boekjaar, waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. In de praktijk betekent dit dat deze worden opgenomen op het moment dat de gelden zijn ontvangen.

Baten en lasten van activiteiten, welke per balansdatum nog niet zijn afgerond, worden verantwoord als respectievelijk vooruit ontvangen en vooruitbetaald.

Klacht bij de Europese Commissie

In 2011 heeft de Europese Commissie goedkeuring verleend aan een nieuwe subsidieregeling voor natuurbeschermingsorganisaties, waaronder de Landschappen. Deze nieuwe regeling kwam in de plaats van de oude subsidieregeling, de zogenaamde PNB-regeling. Naar aanleiding van een door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) ingediende klacht oordeelde de Commissie eind 2015, dat de Staat de maatregel onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar dat de steun (nu achteraf) alsnog is goedgekeurd. De klacht is daarmee ongegrond verklaard.

Zowel de VGG als Stichting Het Zuid-Hollands Landschap (samen met de overige Landschappen en de vereniging Natuurmonumenten) hebben in 2016 tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep aangetekend. Wij hebben beroep aangetekend omdat we in tegenstelling tot de Commissie van mening zijn dat natuurbeschermingsorganisaties als Stichting Het Zuid-Hollands Landschap niet kwalificeren als 'onderneming'. In 2017 zijn wederzijds zienswijzen op de beroepen ingediend en heeft het Gerecht alle partijen nog een aanvullende vraag gesteld. Het wachten is nu op de beslissing van het Gerecht: wanneer die uitspraak komt is onbekend, verwacht wordt dat dit in de loop van 2018 zal zijn. Wat er daarna gaat gebeuren zal allereerst afhankelijk zijn van de uitspraak van het Gerecht.

Toelichting op de balans per 31 december 2017

ACTIVA

Materiële vaste activa € 702

Direct in gebruik voor de doelstelling € 290

(bezittingen met beperkte rechten en de bezittingen in vol eigendom)

(a) Natuurterreinen € PM

	Ha
Stand per 1 januari 2017	4588,5694
Mutaties – eigendom	+ 15,5103
Mutaties – beheer	- 15,8521
Mutaties – erfpacht	+ 17,0233
 Stand per 31 december 2017	 4605,2509

(b) Opstallen € 290

De bezittingen die rechtstreeks in gebruik zijn voor de doelstelling betreffen woningen en regiokantoren die de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap zonder subsidie heeft aangekocht of gebouwd.

Het verloop gedurende 2017 kan als volgt worden weergegeven:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x 1.000	x 1.000
	€	€
Boekwaarde per 1 januari	266	285
Investerings	231	0
Desinvestering	<u>-186</u>	<u>0</u>
	311	285
Afschrijvingen	<u>22</u>	<u>19</u>
Boekwaarde per 31 december	290	266
	=====	=====

Bedrijfsmiddelen € 412

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x 1.000	x 1.000
	€	€
Boekwaarde per 1 januari	480	403
Investerings	132	229
Desinvestering	<u>-31</u>	<u>0</u>
	581	632
Afschrijvingen	<u>169</u>	<u>152</u>
Boekwaarde per 31 december	412	480
	=====	=====

Financiële vaste activa € 11

Obligaties Stichting Huis te Warmond € 11

Dit bezit betreft 5 obligaties van nominaal € 2.269,= in de Stichting Huis te Warmond. Deze stichting heeft ten doel de instandhouding en exploitatie van het op het landgoed Huys Te Warmond gelegen kasteel. De Stichting Het Zuid-Hollands Landschap heeft het eerste recht van koop op alle 24 uitgegeven obligaties. De houders van de obligaties zijn gezamenlijk eigenaar van het kasteel. De obligaties hebben, evenals in voorgaande jaren, geen rente opgebracht.

Vorraden € 9

Vorraden direct beschikbaar voor de doelstelling € 9

De voorraden betreffen de winkelvoorraad. De winkelvoorraden betreffen artikelen voor de verkoop zoals boeken, kaarten en educatiematerialen. De voorraden zijn per 31 december 2017 geïventariseerd en kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x 1.000	x 1.000
	€	€
Winkelvoorraad Bezoekerscentrum Tenellapas	7	6
Winkelvoorraad promotieteam	<u>2</u>	<u>2</u>
Totaal	9	8
	=====	=====

Vorderingen en overlopende activa € 2.078

De vorderingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x 1.000	x 1.000
	€	€
(a) Ministerie RVO (Subsidieregeling Natuur en Landschap)	1.662	1.608
(b) Provincie Zuid-Holland	142	126
(c) Debiteuren	85	99
(d) Te vorderen respectievelijk vooruitbetaald	<u>189</u>	<u>331</u>
	2.078	2.164
	=====	=====

(a) Vordering inzake Subsidieregeling Natuur en Landschap € 1.662

Specificatie van de vordering

	x 1.000
	€
Te vorderen over 2017 SNL	<u>1.662</u>
	1.662
	=====

(b) Provincie Zuid-Holland (Projectsubsidies) € 142

De vordering op de provincie Zuid-Holland per 31 december 2017 is als volgt samengesteld:

	x 1.000 €
Voorlopige subsidie De Groene Motor 2016	395
Af: ontvangen voorschotten	<u>316</u>
	79
Voorlopige subsidie De Groene Motor 2017	482
Af: ontvangen voorschotten	<u>434</u>
	49
Voorlopige subsidie Recreatie 2016	36
Af: ontvangen voorschotten	<u>29</u>
	7
Voorlopige subsidie Recreatie 2017	36
Af: ontvangen voorschotten	<u>29</u>
	7
Per saldo te vorderen	142
	=====

(c) Debiteuren € 85

In 2017 is er geen voorziening wegens oninbaarheid getroffen.

	x 1.000 €
Debiteuren	85
	==

(d) Te vorderen respectievelijk vooruit betaald € 189

	2017 x 1.000 €	2016 x 1.000 €
Nog te ontvangen voor afgeronde projecten/beheerobjecten	103	213
Nog te ontvangen, diversen	17	7
Vooruitbetaalde kosten 2017	21	29
Rente deposito's	8	25
Opgelopen rente beleggingsportefeuille	7	0
Gemaakte kosten van nog niet afgeronde projecten (zie bijlage 7)	<u>33</u>	<u>57</u>
Totaal	189	331
	=====	=====

Het saldo van gemaakte kosten van nog niet afgeronde projecten per 31 december 2017 ad € 33.209,= bestaat uit € 4.308.594,= aan baten en € 4.341.802,= aan lasten. Voor de specificatie van deze projecten wordt verwezen naar bijlage 7 van deze jaarrekening.

Effecten € 6.058

Beleggingsbeleid

Natuurbescherming is op een aantal gebieden een activiteit waarvoor de organisatie eigen middelen moet werven. Om hiervoor voldoende continuïteit te waarborgen is een zeker vermogen noodzakelijk. Het Zuid-Hollands Landschap heeft daarom een deel van haar vermogen uitgezet in beleggingen. Het beheer van de beleggingsportefeuille is voor 2017 uitbesteed aan ABN-AMRO. Controle van en toezicht op het beleid wordt door de financiële commissie (onderdeel van het bestuur) uitgeoefend.

Beleggingsdoelstelling

De beleggingsdoelstellingen zijn:

- a) Behouden van het vermogen, met daarbij de uitdrukkelijke wens dat het rendement op langere termijn minimaal de geldontwaarding bij moet houden.
- b) Het streven om een rendement te realiseren van twee maal de inflatie.
- c) Verwerven van een jaarlijks inkomen (in de vorm van dividend, rente en/of koerswinst) voor de realisatie van de doelstellingen op langere termijn, zoals het in stand houden van natuurterreinen.
- d) Maatschappelijk verantwoord beleggen dat gericht is op een duurzame samenleving.

Strategische asset allocatie

Het vermogen van het Zuid-Hollands Landschap wordt belegd in risicodragende waarden (voornamelijk aandelen) en vastrentende waarden (obligaties en liquide middelen). De strategische weging is vastgesteld op 40% risicodragend en 60% risicomijdende waarden. Het risicoprofiel van de beleggingsportefeuille is daarmee te kwalificeren als 'defensief' tot 'neutraal'. Afhankelijk van de economische vooruitzichten kan van de strategische wegingen worden afgeweken, waarbij de volgende bandbreedten gelden:

Beleggingscategorie	Strategische middelenverdeling	Tactische bandbreedtes	
		Minimum	Maximum
Risicodragende Waarden	40%	20%	60%
Risicomijdende waarden	60%	40%	80%
Totaal	100%		

Tactische asset allocatie

Het opnemen van ruime bandbreedtes geeft de vermogensbeheerder of beleggingsadviseur de mogelijkheid om – binnen het gekozen risicoprofiel - goed en adequaat te kunnen inspelen op de ontwikkelingen in de markt. Indien de in dit beleggingsstatuut vastgestelde bandbreedtes worden doorbroken, dienen deze binnen twee maanden te worden hersteld.

Beleggingsresultaat 2017

Over 2017 bedroeg het netto beleggingsresultaat € 293.674,= positief (2016 € 9.483,= positief).

Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

	€
Gerealiseerde en ongerealiseerde winsten	265.707
Verkoop obligatie (gerealiseerd)	0
Dividend	35.301
Rente obligaties	0
Rente spaartegoeden	<u>17.936</u>
Baten uit beleggingen	318.944
Teruggaaf bronbelasting	
Kosten uit beleggingen	-25.270
Netto Beleggingsresultaat	293.674

Waarde beleggingsportefeuille

Ultimo 2017 bedroeg de waarde van de beleggingsportefeuille € 6.057.580,=. De samenstelling en de waarde van de beleggingsportefeuille per 31 december 2017 kan als volgt worden gespecificeerd:

	2017	2017	2016	2016
	x 1.000		x 1.000	
	€	%	€	%
Aandelen	2.666	44%	2.509	48%
Alternatieve beleggingen	243	4%	85	2%
Obligaties	1.923	32%	1.661	31%
Voor belegging beschikbare middelen	1.227	20%	1.023	19%
	-----	-----	-----	-----
Totaal Asset-mix portefeuille	6.058	100%	5.278	100%

Liquide middelen € 5.325

Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

	<u>2017</u>
	x 1.000
	€
ING vermogens spaarrekening	1.112
Nationale Nederlanden spaarrekening	956
ABN-AMRO vermogens spaarrekening	944
SNS spaarrekening	916
ING bank betaalrekening	435
ABN-AMRO betaalrekening	160
ING beschermersrekening	724
Rabobank betaalrekening	37
Triodos renterekening	4
ABN-AMRO charitas- en beleggingsrekening	31
Kasgelden	3
Overlopende posten	2

Totaal	5.325

De liquiditeiten worden kortlopend uitgezet tegen een zo hoog mogelijke rente. Dit betekent dat er regelmatig gewisseld wordt van rekening. De ontvangen rente over 2017 bedroeg € 8.444,=. Het rendement over het gemiddelde saldo liquide middelen komt daarmee uit op 0,13%.

PASSIVA

Reserves € 9.296

Continuïteitsreserve € 4.956

De Continuïteitsreserve is bedoeld als buffer om kosten van de werkorganisatie te kunnen doorbetalen als de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap met grote calamiteiten wordt geconfronteerd. De hoogte van de continuïteitsreserve is tot en met het jaar 2016 opgenomen tegen 1,1 x de kosten van de werkorganisatie. In 2017 is er een onderzoek geweest waarbij gekeken is naar definitie "kosten van de werkorganisatie". Hieruit is geconcludeerd dat de kosten van de werkorganisatie als volgt worden gedefinieerd: kosten van de werkorganisatie van het volgende jaar exclusief werk derden. In navolging van het besluit van de financiële commissie wordt voor de jaren 2017 t/m 2019 de factor gesteld op 1,25 x van in de begroting opgenomen kosten van de werkorganisatie van het jaar dat volgt op het jaar waarvoor de jaarrekening wordt opgesteld. De begrote kosten van de werkorganisatie over 2018 zijn ca. € 3.965.000,=.

	Saldo <u>01-01-17</u> x 1.000 €	<u>mutatie</u> x 1.000 €	Saldo <u>31-12-17</u> x 1.000 €
Continuïteitsreserve	5.860	-903	4.956

Bestemmingsreserves € 4.340

De bestemmingsreserves zijn reserves waarvoor het Bestuur de bestemming heeft aangewezen. In de bestemmingsreserves hebben zich de volgende mutaties voorgedaan.

	Saldo <u>01-01-17</u> x 1.000 €	<u>mutatie</u> x 1.000 €	Saldo <u>31-12-17</u> x 1.000 €
Reserve Aankoop en beheer nieuwe terreinen	1.832	21	1.853
Reserve Egalisatie beleggingsresultaat	0	151	151
Reserve Optimalisatie beheerplannen	0	270	270
Reserve Strategische investeringen	0	339	339
Reserve Verbinden met mensen	<u>1.847</u>	<u>-/-121</u>	<u>1.726</u>
Totaal Bestemmingsreserves	3.679	660	4.340

De mutaties in de bestemmingsreserves zijn gespecificeerd in bijlage 2.

De bestemmingsreserves hebben de volgende doelstellingen

Reserve Aankoop en beheer nieuwe terreinen

Het Zuid-Hollands Landschap heeft in de afgelopen jaren diverse grote legaten ontvangen. Een deel van het beschikbare bedrag zal specifiek worden ingezet voor de verwerving van natuur. Er is overleg over de verwerving van een aantal percelen van de Provincie Zuid-Holland die goed aansluiten bij omliggende terreinen die de Stichting in eigendom heeft of beheert. Het gedetailleerde verloop van de reserve is als volgt:

Saldo 1-1-2015	703
Dotatie vanuit Duurzaam Beheer 2016	1.511
Af: aankoop regio Veenweiden	-17
Af: aankoop regio Kuststreek	<u>-24</u>
Saldo 31-12-2015	2.173
Aankoop terreinen	<u>-341</u>
Saldo 31-12-2016	1.832
Dotatie vanuit continuïteitsreserve	100
Aankoop terreinen	<u>-78</u>
Saldo 31-12-2017	1.853

Reserve Egalisatie beleggingsresultaat

Dit reserve is ingericht om de pieken en dalen van het beleggingsresultaat te normaliseren en hierdoor minder bepalend worden voor het resultaat van de stichting. Jaarlijks is het streven om het resultaat minimaal 2x het percentage van de inflatie te laten zijn. Voor het jaar 2017 is de inflatie 1,39 % en het netto beleggingsresultaat 5,27%. Dit is daarmee ruim behaald.

Als het beleggingsresultaat wordt behaald dan wordt ook 2x de inflatie van dat jaar van het netto beleggingsresultaat gereserveerd in het reserve egalisatie beleggingsresultaat. Voor 2017 komt dit neer op:

$$\frac{285}{5,27\%} \times (2 \times 1,39) = 151$$

Mocht het percentage 2x van de inflatie niet behaald worden, dan zal dit worden aangevuld (zolang het reserve toereikend is) vanuit dit reserve.

Dotatie vanuit continuïteitreserve	151
Mutatie	<u>0</u>
Saldo 31-12-2017	151

Reserve Optimalisatie beheerplannen

De doelstelling van dit reserve betreft het optimaliseren van bestaande beheerplannen. Dit vat zich samen in aanpassingen in de beheercyclus, inclusief een nieuwe meerjarenplanning en het wegwerken van de achterstanden met betrekking tot verlopen beheerplannen.

Dotatie vanuit continuïteitreserve	270
Mutatie	<u>0</u>
Saldo 31-12-2017	270

Reserve Strategische investeringen

De doelstelling van dit reserve betreft het toekomstbestendig maken en houden van de statutaire doelstelling van de stichting. In een omgeving die geregeld verandert doen zich met evenveel regelmaat kansen voor die van het Zuid-Hollands Landschap vragen hierop te anticiperen. Dat kan zijn omdat bijvoorbeeld in haar laatste collegejaar GS besluiten om extra impulsen te willen geven op natuur, landschap of recreatie tot een gevraagde deelname van ZHL in kansrijke gebiedsinitiatieven. Of bijvoorbeeld voor ontwikkelingen waarin wij vanuit strategisch oogpunt willen en moeten participeren zoals bijvoorbeeld Nationaalpark Hollandse Duinen, Rivier als Getijdenpark, Buytenland van Rhooon etc. Soms gaat het ook om dossiers waarin wij de (imago)schade willen beperken. Dit vraagt van ons uitlopende extra inzet van mensen en middelen. Veelal zijn deze vragen niet voorzien of begroot in de reguliere begroting, maar kunnen ze wel substantieel bijdragen aan de strategische doelstellingen van de organisatie. Om de flexibiliteit van de organisatie, om hierop in te spelen, te vergroten wordt een reserve ingericht en een bedrag van 339.000 vrijgemaakt. Het bestuur wordt jaarlijks geïnformeerd over de uitputting van dit reserve.

Dotatie vanuit continuïteitreserve	339
Mutatie	<u>0</u>
Saldo 31-12-2017	339

Reserve Verbinden met mensen

Uit het bedrag van de erfenissen wordt naast verwerving van terreinen geld gereserveerd om een extra impuls te geven aan het "verbinden met mensen". Vanuit de regio zal er invulling worden gegeven door middel van acties die bijdragen aan het laten beleven van natuur in onze gebieden. Het gaat feitelijk om de operationalisering van de belevingswaarde voor beschermers en andere geïnteresseerden. De projecten zijn bedoeld om daar als organisatie een ontwikkelingsslag in te maken en onderdeel te laten worden van onze werkwijze en benadering. Het gedetailleerde verloop van de reserve is als volgt:

Saldo 1-1-2015	512
Dotatie vanuit Duurzaam Beheer 2016	1.586
Af: Publieksevenementen	-59
Af: Ontwikkeling vakantiewoningen	<u>-20</u>
Saldo 31-12-2015	2.019
Af: Projecten	<u>-172</u>
Saldo 31-12-2016	1.847
Dotatie vanuit continuïteitreserve	100
Af: Projecten (incl. afschrijvingen)	<u>-221</u>
Saldo 31-12-2017	1.726

Per 31 december 2017 is er een bedrag van € 231.000 niet vrij om te besteden. Dit betreft het nog niet afgeschreven bedrag van de verbouwing/inrichting van de vakantiewoning Langevelderslag 6. De komende jaren zal de afschrijving ten laste gebracht worden van het reserve.

Bestemmingsfondsen € 2.957

In de fondsen zijn ondergebracht de gelden waaraan door derden een bestemming is gegeven. Het Zuid-Hollands Landschap kent alleen bestemmingsfondsen, die een omschreven doel hebben.

Bestemmingsfondsen

	Saldo <u>01-01-17</u> x 1.000 €	<u>mutatie</u> x 1.000 €	Saldo <u>31-12-17</u> x 1.000 €
Fonds Beheer Opstallen	54	313	366
Fonds Veenweiden en Rietland	37	-18	19
Fonds Beheer Objecten Derden	19	22	40
Fonds Beheer Elfenbaan	1.151	-53	1.099
Fonds Beheer Ockenburgh	238	52	290
Fonds Beheer Spanjaards Duin	416	56	472
Fonds Beheer Beresteijn	21	7	29
Fonds Beheer Zandmotor	0	4	4
Fonds Beheer Dixhoordriehoek	161	-23	138
Fonds Beheer Scharperswijk	107	0	107
Fonds Aankopen VSB	132	0	132
Fonds Regionaal Belang Voorne	0	87	87
Fonds Beheer Hollandsche IJssel	<u>175</u>	<u>-3</u>	<u>173</u>
Totaal Bestemmingsfondsen	2.511	444	2.957

De mutaties in de fondsen zijn gespecificeerd in bijlage 2.

De Bestemmingsfondsen hebben de volgende doelstellingen.

Fonds Beheer Opstallen

Het Fonds Beheer Opstallen is ingesteld om uit het rendement het onderhoud van de opstallen te financieren. De provincie Zuid-Holland heeft bijgedragen aan de vorming van dit fonds door geen aanspraak te maken op het deel van de verkoopopbrengst van opstallen dat conform de Algemene subsidie verordening Zuid-Holland aan de provincie toekomt, onder het beding dat deze gelden worden toegevoegd aan het Fonds Beheer Opstallen.

Fonds Veenweiden en Rietland

Gedurende 10 jaar zal er in de periode van 2009 tot 2019 een bedrag van € 10.000,= worden geschonken door een particulier. De gelden in dit fonds zullen worden besteed aan natuurprojecten in natte (veenweiden) gebieden zoals de Krimpenerwaard en aangrenzende polders, boezemlanden en uiterwaarden. De Stichting Het Zuid-Hollands Landschap bepaalt de keuze van de uit te voeren projecten.

Fonds Beheer Objecten Derden

Het Fonds Beheer Objecten Derden is ingesteld als egaliseringsfonds voor het beheer van terreinen van derden. De bijdragen van derden die voor het onderhoud van deze gebieden worden ontvangen, dienen ter dekking van de beheerkosten.

Fonds Beheer Elfenbaan

Het Fonds Beheer Elfenbaan is ingesteld om de van Rijkswaterstaat ontvangen bedragen in 1999 en 2006 van in totaal € 1.675.252,= en het rendement over dit bedrag de beheerkosten van De Elfenbaan, de ecologische verbindingstrook langs de Rijksweg Leiden-Bodegraven (N11), gedurende een periode van 30 jaar, te voldoen. De Elfenbaan is sinds 1997 bij het Zuid-Hollands Landschap in beheer. Met Rijkswaterstaat is overeengekomen dat dit kapitaal niet wordt belegd in de beleggingsportefeuille.

Fonds Beheer Ockenburgh

Het Fonds Beheer Ockenburgh is ingesteld om van het rendement van het door de provincie Zuid-Holland ontvangen kapitaal van € 104.688,= de beheerkosten te voldoen. Met de Provincie is overeengekomen dat het niet is toegestaan dat een tekort op de beheerkosten in mindering wordt gebracht op het fonds. In 2011 is het Fonds Hyacintenbos samengevoegd met het onderhoudsfonds van het nabijgelegen landgoed Ockenburgh.

Fonds Beheer Spanjaardsduin

In 2010 is een beheersovereenkomst afgesloten met Rijkswaterstaat voor een periode van 30 jaar. De afkoopsom voor de financiering van het beheer bedroeg € 765.000,=. Met Rijkswaterstaat is overeengekomen dat de gelden niet zullen worden belegd. In 2010, 2011, 2013, 2014, 2015 en 2016 is er respectievelijk € 8.000,=, € 17.000,=, € 100.000,=, € 73.000,=, € 59.000 en € 59.000 aan het fonds onttrokken. In 2017 is het bedrag dat ten gunste gaat van het fonds uitgekomen op € 56.000,=. Als gevolg van niet gecalculeerde kosten ten behoeve van de monitoring van het gebied en het jaarlijks herstel van de hekwerken is het budget sneller uitgeput dan begroot. In 2016 vindt er een evaluatie plaats met Rijkswaterstaat en is deze uitputting punt van bespreking.

Fonds Beheer Beresteijn

Sinds 1 mei 2010 voert het Zuid-Hollands Landschap in opdracht van ontwikkelingsmaatschappij Amvest het onderhoud van het parkgedeelte op Landgoed Beresteijn te Voorschoten. In dit kleine landgoed zal een woongebied met zorgcomponent worden ontwikkeld. Zolang er op het landgoed nog geen concrete ontwikkeling plaatsvindt, zal het Zuid-Hollands Landschap een adviserende rol hebben in de toekomstige ontwikkeling. Daarnaast wordt geprobeerd middels beheer de belangrijkste waarden van het landgoed zichtbaar te maken. Jaarlijks is er met Amvest overleg over het beheer en onderhoud. Om verantwoording te kunnen afleggen over de uitgaven is Fonds Beheer Beresteijn opgezet.

Fonds Beheer Zandmotor

Sinds oktober 2011 beheert het Zuid-Hollands Landschap de Zandmotor in opdracht van de Provincie Zuid-Holland. Het betreft een grote hoeveelheid opgespoten zand voor de kust van Ter Heijde. Dit pilotproject brengt naast de functie van kustbescherming ook nieuwe natuur met verrassende flora en fauna met zich mee. Om de inkomsten en de uitgaven goed te kunnen volgen is het Fonds Beheer Zandmotor opgezet.

Fonds Beheer Dixhoorndriehoek

Per 1 januari 2012 heeft het Zuid-Hollands Landschap de Van Dixhoorndriehoek (ca. 110 ha) in Hoek van Holland in erfpacht voor 30 jaar. De energiemaatschappijen EON en GDF Suez hebben binnen de van Dixhoorndriehoek een natuurherstelproject uitgevoerd van een paar hectaren. Voor het beheer van deze hectaren betalen zij aan de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap een afkoopsom ineens, voor de komende 29 jaar. De afkoopsom bedraagt € 243.600,=. EON en GDF Suez betalen ieder 50%.

Fonds Beheer Scharperswijk

Het beheer en inrichting van het in erfpacht verkregen natuurgebied Scharperswijk is door Rijkswaterstaat eenmalig afgekocht voor een periode van 10 jaar. De afkoopsom bedroeg € 120.866.

Fonds Aankopen VSB

Het positieve saldo van het project 96595 Aankopen en inrichting Diefdijk VSB is toegevoegd in een apart Bestemmingsfonds om toe te zien op juiste besteding. Het VSB fonds heeft als voorwaarde gesteld dat de opbrengst van de woning (Diefdijk 26) alsmede het restant van de donatie van het VSB Fonds zullen worden aangewend voor aankoop en inrichting Diefdijk. Op deze wijze hoeft het project niet meer als onderhanden werk te worden beschouwd. In 2017 is er voor een bedrag van € 0,= aan aankopen gerealiseerd.

Fonds Regionaal Belang Voorne

Stichting Regionaal Belang Voorne heeft haar activiteiten gestaakt in 2017. Het vermogen wat hier na is overgebleven hebben zij aan het Zuid-Hollands Landschap geschonken, ten behoeve van de gebiedsontwikkeling in dat gebied.

Fonds Beheer Hollandsche IJssel

Het beheer en inrichting van het verkregen natuurgebied Hollandsche IJssel is door de Provincie Zuid-Holland eenmalig afgekocht voor een periode van 20 jaar. De aankoopsom bedroeg € 187.711,=. Dit bedrag is opgebouwd uit een bedrag van € 99.111,= voor het beheer en onderhoud aan de kraanbaan. Het restant ad. € 88.600,= is voor de beheerwerkzaamheden (Boele, Schanspolder en Geitenwei).

Voorzieningen € 20

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x 1.000	x 1.000
	€	€
Jubileumvoorziening	19	21
Voorziening groot onderhoud Langevelderslag 6	<u>1</u>	<u>0</u>
	20	21

Jubileumvoorziening

De voorziening voor jubilea is getroffen voor toekomstige uitkeringen overeenkomstig de opgenomen bepalingen in de CAO Bos en Natuur, onderdeel De Landschappen, waarbij uitkeringen voor jubilea zijn toegezegd bij het bereiken van het 25^e en 40^e dienstjaar. De verplichtingen zijn per individuele medewerker bepaald, waarbij de toekomstige uitkering contant is gemaakt. In de bepaling van de voorziening is rekening gehouden met het aantal dienstjaren en de blijfkans.

Voorziening groot onderhoud Langevelderslag 6

Aan de Langevelderslag 6 is in 2017 een vakantiewoning ontwikkeld. Om deze woning up-to-date te houden en juist onderhouden, zal er jaarlijks 2% van de originele aanschafwaarde worden gereserveerd in de voorziening groot onderhoud. Toekomstig groot onderhoud of modernisering van meubilair kan dan worden betaald uit deze voorziening.

Schulden op korte termijn € 1.910

Alle hieronder opgenomen bedragen hebben een looptijd korter dan één jaar.

De schulden kunnen per 31 december 2017 als volgt worden gespecificeerd:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x 1.000	x 1.000
	€	€
(a) Belastingen en sociale verzekeringswetpremies	66	99
(b) Crediteuren	717	870
(c) Te betalen respectievelijk vooruit ontvangen	<u>1.127</u>	<u>1.134</u>
	1.910	2.103
	=====	=====

(a) Belastingen en sociale verzekeringswetpremies € 66

Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x 1.000	x 1.000
	€	€
Omzetbelasting	-26	10
Loonheffing	64	68
Pensioenpremies	<u>29</u>	<u>21</u>
Totaal	66	99
	=====	=====

De af te dragen omzetbelasting betreft de afdracht van 21% BTW voor niet vrijgestelde prestaties. De afdracht van de loonheffing over het tijdvak december 2017 heeft in januari 2018 plaatsgevonden.

(b) Crediteuren € 717

De afwikkeling van de opgenomen posten heeft in 2017 een normaal verloop. Het crediteurensaldo per 31-12-2017 bedroeg € 716.672,=

(c) Te betalen respectievelijk vooruit ontvangen € 1.127

Dit bedrag kan als volgt worden gespecificeerd:

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
	x 1.000	x 1.000
	€	€
Vooruit ontvangen contributie beschermers 2018	743	729
Vakantiedagen en vakantiegeld	175	171
Inkomsten terreinen	11	12
Af te dragen inzake verkoop N210	0	18
Diversen nog te betalen/werk derden	78	153
Instandhoudingsverplichting eendenkooien	35	35
Diversen vooruit ontvangen	77	0
Accountantskosten	<u>8</u>	<u>16</u>
Totaal	1.127	1.134
	=====	=====

Staat van baten en lasten 2017

Doorberekening kosten bedrijfsvoering

In verband met de integrale kostentoerekening worden de kosten van het product Bedrijfsvoering doorberekend aan de afzonderlijke (sub)producten en de projecten. Aan de in enig jaar afgeronde projecten wordt hiervoor een bedrag toegerekend van 40% van de personeelslasten. Voor het product Zakelijke Lasten wordt geen bedrag voor bedrijfsvoering kosten opgenomen. De toerekening van de kosten beheeradministratie dekt de organisatiekosten van dit product voldoende. Over 2017 is een bedrag van € 1.099.996,= aan bedrijfsvoering kosten doorberekend aan de (sub)producten als 'doorberekening kosten beheer en administratie'.

Uitvoeringskosten eigen organisatie

De uitvoeringskosten eigen organisatie worden aan de 'kosten eigen fondsenwerving' en de producten vallend onder 'besteed aan de doelstelling' toegerekend op basis van het relatieve aandeel van elk van de te onderscheiden producten in het totaal van de totale lasten over enig jaar. Het product Projecten neemt een afzonderlijke positie in omdat de toerekening van de bedrijfsvoering kosten gebaseerd is op 40% van de totale personeelslasten van een project (dit betreft ook de personeelslasten van het project in voorgaande jaren). Op basis van de verdeelsleutel is het aandeel van elk van de producten als volgt weer te geven.

Product	bedrag	Percentage
Natuurbeheer	275.807	25%
Monitoring	18.236	2%
Kwaliteitsborging	11.517	1%
De Groene Motor	132.418	12%
Recreatie	87.116	8%
Ontwikkeling	39.526	4%
Communicatie	100.682	9%
Fondsenwerving	92.079	8%
Beheer Derden	95.075	9%
Projecten	91.088	8%
Opstal algemeen	69.000	6%
Projecten Onderhanden	85.403	8%
Totaal	1.097.946	100%

Staat van baten en lasten 2017

	Werkelijk 2017 x 1.000 €	Begroting 2017 x 1.000 €	Werkelijk 2016 x 1.000 €
Baten			
Baten van particulieren	1.369	1.379	1.803
Baten van bedrijven	761	63	187
Baten van loterijorganisaties	1.125	1.126	938
Baten van subsidies van overheden	<u>2.723</u>	<u>2.033</u>	<u>2.793</u>
Geworven baten	5.978	4.601	5.721
Baten als tegenprestatie voor de levering van prod/diensten	1.034	877	820
Overige baten	<u>576</u>	<u>101</u>	<u>-184</u>
Totaal baten	7.582	5.578	6.357
Lasten			
Besteed aan de doelstelling			
- Natuurbeheer	1.180	1.080	1.028
- Monitoring	78	98	81
- Kwaliteitsborging	53	102	42
- Waterschapslasten	43	104	-51
- Recreatie	373	345	269
- Communicatie	401	442	578
- Ontwikkeling	169	197	235
- Beheer derden	407	494	470
- Opstallen	335	237	289
- Beheeradministratie	97	58	41
- De Groene Motor	566	457	0
- Projecten	<u>2.488</u>	<u>819</u>	<u>1.835</u>
Totaal besteed aan doelstelling	6.189	4.433	5.295
Wervingskosten	505	473	287
Kosten beheer en administratie	<u>1.073</u>	<u>886</u>	<u>1.095</u>
Totaal lasten	7.767	5.792	6.677
Saldo voor financiële baten en lasten	-184	-214	-320
Baten of lasten uit beleggingen en rente	302	71	42
Onderhanden werken	<u>85</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Financiële baten en lasten	387	71	42
Resultaat	202	-143	-279
	=====	=====	=====

Resultaatbestemming	Beginstand	Werkelijk	Eindstand	Begroot	Werkelijk
Bestemmingsreserves / fondsen		2017		2017	2016
Continuïteitsreserve	5.860	-903	4.957	-68	493
Reserve Aankoop en beheer nieuwe terreinen	1.832	21	1.854		-341
Reserve Egalisatie beleggingsresultaat	0	151	151		
Reserve Optimalisatie beheerplannen	0	270	270		
Reserve Strategische investeringen	0	339	339		
Reserve verbinden met mensen	1.847	-121	1.726		-172
Fonds Beheer Berensteijn	21	7	28		-4
Fonds Beheer Objecten Derden	19	22	40	-4	-30
Fonds Beheer Elfenbaan	1.151	-53	1.099	-52	-38
Fonds Beheer Ockenburg	238	52	290	-8	28
Fonds Beheer opstallen	54	313	366	64	-92
Fonds Beheer Spanjaardsduin	416	56	472	-22	-59
Fonds Veenweiden en Rietland	37	-18	19		10
Fonds Beheer Zandmotor	0	4	4		-24
Fonds Beheer Dixhoordriehoek	160	-23	138	-23	-37
Fonds Beheer Scharperswijk	108	0	108	-15	-5
Fonds Beheer Hollandsche IJssel	175	-3	173	-16	-9
Fons Regionaal Belang Voorne	0	87	87		
Fonds Aankopen VSB	132	0	132		
Totaal	12.051	202	12.253	-143	-279

Toelichting staat van baten en lasten

BATEN

Baten van particulieren

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
Beschermers inkomsten	1.033	1.025	1.009
Giften	255	78	150
Legaten en nalatenschappen	<u>80</u>	<u>275</u>	<u>645</u>
Totaal baten van particulieren	1.369 =====	1.379 =====	1.803 =====

Beschermers Inkomsten € 1.033

De contributie-inkomsten zijn de contributiebijdragen van de beschermers, beschermers voor het leven en de kampeerleden. De minimumcontributie voor 2017 voor de gewone beschermers was € 20,=. In 2017 is het aantal betalende beschermers licht gestegen

<u>Giften € 255</u>	x € 1.000
Periodieke schenkingen	93
Donaties algemeen	83
Donaties aan projecten	<u>79</u>
	255

Legaten en nalatenschappen € 80

In 2017 is voor een totaalbedrag van € 80.378,= ontvangen aan legaten en nalatenschappen.

Baten van bedrijven

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
Sponsorbijdragen algemeen	68	63	67
Sponsorbijdragen uit projecten	693	0	120
Totaal baten van bedrijven	761 =====	63 =====	187 =====

Baten van loterijorganisaties

Dit betreft de reguliere bijdrage van de Nationale Postcode Loterij voor het Zuid-Hollands Landschap en De Groene Motor. Het huidige contract via De12Landschappen loopt tot en met 2021.

Baten van subsidies van overheden

Dit betreft de subsidies van de provincie in het kader van respectievelijk de Subsidie Natuur en Landschap en de subsidie Provincie Zuid-Holland. Over 2017 kan deze post als volgt worden gespecificeerd:

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
Subsidie Natuur en Landschap (SNL)	1.661	1.602	1.594
Subsidie Provincie Zuid-Holland (voor reguliere producten)	561	431	482
Subsidie Provincie Zuid-Holland (voor Projecten)	<u>501</u>	<u>0</u>	<u>717</u>
Totaal	2.723 =====	2.033 =====	2.793 =====

Baten als tegenprestatie voor de levering van producten/diensten

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
Baten verkoop artikelen	10	8	12
Bijdrage beheer voor objecten van derden	549	408	360
Inkomsten uit terreinen (pacht / doorbelasting waterschapslasten)	469	461	430
Totaal	1.034	877	802
<u>Baten verkoop artikelen € 10</u>			
Opbrengst verkoop artikelen	20		
Kostprijs verkoop	-10		
Baten verkoop artikelen	10		

Verkoop artikelen € 10

De verkoop van artikelen betreft verkoop van boeken kaarten en gadgets aan de balie in het Bezoekerscentrum Tenellaplas en de verkopen via het promotieteam. Het verantwoorde bedrag betreft de netto opbrengst.

Overige baten

Het over 2017 verantwoorde bedrag bestaat uit:

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
<i>Betrekking op projecten</i>			
Overige projectinkomsten	367	82	121
NPL naar Onderhanden werk	105	0	-342
<i>Regulier</i>			
Overige inkomsten	104	19	37
Totaal	576	101	-184
	=====	=====	=====

LASTEN

Besteed aan de doelstelling € 6.189

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
Besteed aan de doelstelling	6.189	4.433	5.295
Totaal baten	7.914	5.661	6.401
Percentage besteed aan doelstelling	78.2%	78,3%	82.7%

Kosten eigen fondsenwerving € 394

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
Deze kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:			
Personeelskosten	136	186	125
Vrijwilligerskosten			
Voorlichting, communicatie en promotie	141	128	38
Afschrijving	56	36	36
Huisvestingskosten	4	4	0
Zakelijke lasten	0		3
Algemene kosten	56	43	33
Totale kosten eigen fondsenwerving	394	398	235
	=====	=====	=====

De baten uit eigen fondsenwerving bedragen
Percentage kosten fondsenwerving ¹⁾

1.367	1.450	1.877
28.8%	27,4%	12.5%

Kosten uit acties van derden € 13

Deze bedragen 25% van de jaarbijdrage die de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap verschuldigd is aan 'De12Landschappen'.

Kosten verkrijging subsidies van overheden € 97

Deze kosten zijn toebedeeld vanuit de doelstelling Beheeradministratie.

Kosten beleggingen € 25

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
Kosten beleggingen	25	12	3
	=====	=====	=====

De kosten van de beleggingen bestaan uit betaalde servicekosten € 23.599= , provisie € 1.668,=.

Kosten beheer en administratie € 1.073

De kosten kunnen als volgt worden gespecificeerd naar kostensoort:

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
Personeelskosten/vrijwilligers	639	566	667
Vrijwilligerskosten	15	21	0
Uitbesteed werk	1	0	0
Materieel	13	12	0
Afschrijvingen	46	28	29
Huisvestingskosten	30	21	14
Algemene kosten	<u>329</u>	<u>250</u>	<u>385</u>
	1.073	898	1.095
	=====	=====	=====
Totale kosten	7.832	5.804	6.680
Percentage beheer en administratie	13,7%	15,3%	16,4%

Toerekening Kosten beheer en administratie

De kosten van beheer en administratie zijn alle kosten die niet aan de doelstelling en werving van baten toe te rekenen zijn. De aanbeveling van VFI voor kosten Beheer en Administratie wordt in hoofdlijnen gevolgd. Conform VFI worden de salariskosten via het gehanteerde tijdschrijfsysteem (tijd x tarief) direct aan de doelstellingen toegerekend waarna het restant vervolgens wordt verantwoord onder kosten beheer en administratie. De ICT kosten zijn onderverdeeld in kantoorautomatisering en beheeradministratiesystemen. D.m.v. een omslag worden de kosten toebedeeld aan de doelstellingen op basis van medewerkers (aandeel in gebruik). De huisvestingskosten en facilitaire diensten van het hoofdkantoor worden volledig toegerekend aan Beheer en Administratie. Hierin wordt afgeweken van VFI. Alle overige kostensoorten worden conform VFI zoveel mogelijk geboekt op de activiteiten waar het betrekking op heeft. In het model "toelichting lastenverdeling" is te zien hoe de verschillende kostensoorten zijn verdeeld over de producten.

Baten uit beleggingen € 302

Het over 2017 behaalde beleggingsresultaat bestaat uit:

	Werkelijk <u>2017</u> x 1.000 €	Begroting <u>2017</u> x 1.000 €	Werkelijk <u>2016</u> x 1.000 €
Gerealiseerde en ongerealiseerde winsten	266		-15
Rente obligaties en spaarrente	26	53	10
Dividenden	<u>35</u>		<u>19</u>
Bruto opbrengst beleggingen	327	53	13

Kosten beleggingen beheer en administratie

Totale baten uit beleggingen zijn

25
302
=====

Percentage beheer en administratie CBF

Over 2017 bedraagt het gerealiseerde percentage beheer en administratie 14,0% (2016: 16,4%). Het percentage wordt berekend door de kosten van Beheer en Administratie te delen door de totale lasten.

Norm beheer en administratie

Het Zuid-Hollands Landschap hanteert zelf een norm voor beheer en administratie van maximaal 25% van de totale kosten. In deze kosten zijn niet inbegrepen de producten zakelijke lasten, projecten en Beheer en Administratie zelf. Vanwege het grillige verloop van projecten en het onderhanden werk worden projecten in de norm van Het Zuid-Hollands Landschap niet meegenomen. Dit geldt ook voor het product zakelijke lasten dat 100% wordt gesubsidieerd.

Bestuurskosten

De bestuurskosten bedroegen over 2017 € 3.921,=. Deze kosten zijn opgenomen in de kosten beheer en administratie. T.o.v. 2016 (€ 2.509,=) zijn de kosten gestegen.

Bezoldiging

De bestuurders van het Zuid-Hollands Landschap ontvangen conform de statuten geen bezoldiging. De bruto beloning van de directeur o.b.v. een part-time percentage van 100% en een 37-urige werkweek bedroeg in 2017 € 97.033,= (€ 134.612,= incl. werkgeverslasten). De beloning is als volgt opgebouwd:

Jaarinkomen	
Bruto loon	89.920
Vakantiegeld	7.114
Eindejaarsuitkering	0
Totaal	97.033
SV lasten(wg deel)	10.359
Bijtelling privé gebruik auto	7.185
Pensioenlasten (wg deel)	20.035
Totaal bezoldiging 2016	134.612

Het jaarinkomen van de directeur van € 97.033,= blijft substantieel onder het maximum van € 145.000 volgens de VFI Beloningsregeling. Ook de wetgeving met betrekking tot de WNT is getoetst. Volgens de WNT die van toepassing is, zijn Anbi-stichtingen met minder dan 50% subsidie t.o.v. de totale baten uitgesloten. De belastbare vergoeding en bijtelling betreffen de bijtelling wegens privé gebruik van de bedrijfsauto. Aan de directeur is geen lening, voorschot of garantie verstrekt.

Model toelichting lastenverdeling 2017 x € 1.000

	Besteed aan doelstelling													Wervingskosten	Beheer en Administratie	Totaal 2017	Begroting 2017	Totaal 2016
	Natuurbeheer	Monitoring	Kwaliteitsborging	Waterschapslasten	Recreatie	Communicatie	Ontwikkeling	Opstellen	Beheerobjecten	Beheeradministratie	Te verdelen kosten	De Groene Motor	Projecten					
Personeelskosten	545	27	49	1	272	126	125	50	197	61	-352	320	257	197	639	2.513	2.379	2.237
Uitbesteed werk	596	50	4		73	-0	35	118	198	2	21	129	1.187	15	16	2.443	1.648	1.586
Afschrijvingskosten								16			93		4	56	46	215	184	170
Voorlichting , communicatie en promotie	0				1	243		1	1			2	430	141		819	402	848
Huisvestingskosten	3	0	0	0	0	2	2	108	0	0	12	29	6	5	30	198	142	166
Aankopen en Verwervingen													549			549	0	773
Kantoor en algemene kosten	36	1		42	27	29	7	42	11	34	226	88	54	115	342	1.054	1.049	900
Totaal lasten excl. omslagen	1.180	78	53	43	373	401	169	335	407	97	0	566	2.488	530	1.073	7.792	5.804	6.680

Kasstroomoverzicht over 2017

(volgens de indirecte methode)

Bedragen x€1000	2017	2016
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten:</i>		
Bedrijfsresultaat	202	-279
<i>Aanpassing voor:</i>		
Afschrijvingen	191	170
Voorzieningen	1	6
	<u>192</u>	<u>176</u>
<i>Veranderingen in werkkapitaal</i>		
Mutatie debiteuren	14	44
Mutatie overige vorderingen	46	-20
Mutatie voorraden	-1	1
Mutatie onderhanden projecten	24	-42
Mutatie waarde beleggingen	-780	89
Mutatie schulden crediteuren	-153	-83
Mutatie kortlopende schulden	-40	439
	<u>-890</u>	<u>428</u>
Kasstroom uit operationele activiteiten	<u>-496</u>	<u>325</u>
<i>Kasstroom uit investeringsactiviteiten:</i>		
Netto investering in materiele vaste activa	146	229
	<u>146</u>	<u>229</u>
<i>Mutatie liquide middelen</i>	<u>-642</u>	<u>96</u>
Liquide middelen op 1 januari 2017	5.967	5.871
Liquide middelen op 31 december 2017	5.325	5.967
<i>Mutatie Liquide middelen</i>	<u>642</u>	<u>-96</u>

Toelichting

Het kasstroomoverzicht is gebaseerd op de indirecte methode. De negatieve kasstroom uit operationele activiteiten aangepast voor afschrijvingen/voorzieningen en veranderingen in werkkapitaal geeft een negatieve kasstroom uit operationele activiteiten. Door de kasstroom uit investeringsactiviteiten is per saldo de mutatie liquide middelen negatief.

Resultaatbestemming

De resultaatbestemming heeft plaatsgevonden in overeenstemming met de toedeling waartoe het Bestuur op 18 april 2018 heeft besloten. De resultaatbestemming 2017 is in hoofdlijnen weergegeven op pagina 17 (gedetailleerde versie, zie Bijlage 2 op pag. 31).

Vaststelling en goedkeuring jaarrekening

Het bestuur van de Stichting Het Zuid-Hollands Landschap heeft de jaarrekening en het bijbehorende bestuursverslag inclusief verantwoordingsverklaring van het jaarverslag goedgekeurd op 18 april 2018.

Bestuur

Prof. dr. A.N. van der Zande (voorzitter)

Mr. F.M. Konijnenberg (secretaris)

K.T.L. Prak

M.R. de Boer

M.Y. van Duijn

R.F.M. Ruijgrok (penningmeester)

Ir. A.N. Papma

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan het bestuur van Stichting "Het Zuid-Hollands Landschap"

VERKLARING OVER DE IN HET JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting "Het Zuid-Hollands Landschap" te Rotterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting "Het Zuid-Hollands Landschap" op 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met RJ 650 Fondsenwervende instellingen.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De balans per 31 december 2017 na resultaatbestemming.
2. De staat van baten en lasten over 2017.
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van Stichting "Het Zuid-Hollands Landschap" zoals vereist in de verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

VERKLARING OVER DE IN DE JAARREKENING OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat de jaarrekening andere informatie, die bestaat uit gedetailleerde informatie zoals opgenomen in de bijlagen van de jaarrekening. Dit betreft onder andere informatie over de begroting 2018 en nadere specificaties van in de jaarrekening opgenomen financiële gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
- Alle informatie bevat die op grond van RJ 650 Fondsenwervende instellingen is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in RJ 650 Fondsenwervende instellingen en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directeur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag, de bijlagen en de overige gegevens, in overeenstemming met RJ 650 Fondsenwervende instellingen.

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

Verantwoordelijkheden van de directeur voor de jaarrekening

De directeur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met RJ 650 Fondsenwervende instellingen. In dit kader is de directeur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directeur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directeur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directeur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directeur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directeur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

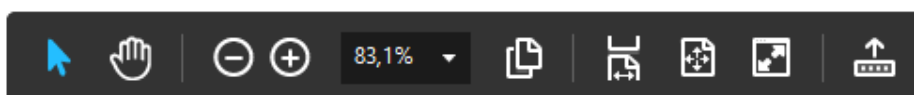
- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directeur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door de directeur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Rotterdam, 25 mei 2018

Deloitte Accountants B.V.

Was getekend: drs. R.M.J. van Vugt RA

2018.045073/LR/3

Bijlage 1: Specificatie materiële vaste activa

	Boekwaarde <u>31-12-2016</u> €	(des) Investerings <u>2017</u> €	Afschrijving <u>2017</u> €	Boekwaarde <u>31-12-2017</u> €
Direct in gebruik voor de doelstelling				
- natuurterreinen	p.m.			p.m.
- opstallen	<u>265.858</u>	<u>45.455</u>	<u>21.658</u>	<u>289.656</u>
Totaal	<u>265.858</u>	<u>45.455</u>	<u>21.658</u>	<u>289.656</u>
	=====	=====	=====	=====
Bedrijfsmiddelen				
- dienstauto's	170.497	61.211	64.726	166.982
- machines	139.936	11.520	36.354	115.102
- inventaris	60.501	-20.866	39.108	527
- communicatie software en computers	13.144	9.231	7.587	14.788
- softwarepakket financiële administratie	<u>96.371</u>	<u>40.000</u>	<u>21.662</u>	<u>114.709</u>
Totaal	<u>480.448</u>	<u>101.096</u>	<u>169.437</u>	<u>412.107</u>
	=====	=====	=====	=====

De (des)investeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	€	€
<u>In gebruik voor doelstelling</u>		
<i>Desinvestering Opstallen</i>		
Verkoop Overheicop		-176.286
Verbouwing de Meidoorn		-5.329
Verkoop Kattendijk 105a		<u>-4.006</u>
		-185.621
<i>Investering Opstallen/inrichting</i>		
Vakantiewoning Langevelderslag		231.075
Totaal in gebruik doelstelling		45.455
<u>Bedrijfsmiddelen</u>		
<i>Dienstauto's</i>		
Dacia Duster	24.000	
Dacia Duster	24.000	
Dacia Duster	23.695	
Totaal Dienstauto's	71.695	
<i>Desinvestering dienstauto's</i>		
Toyota Rav4		-10.484
<i>Machines</i>		
Diverse machines regio Eilanden	4.083	
Honda werkflet	<u>7.437</u>	
	11.520	
<i>Communicatie software en computers</i>		
VCD computers	9.231	
<i>Desinvestering inventaris</i>		
Website van6naar 10% 2015 en 2016		-19.719
Ipad		<u>-1.147</u>
		-20.866
<i>Software financiële administratie</i>		
Investering verplichtingenadministratie		40.000
Totaal bedrijfsmiddelen		101.096

De afschrijvingspercentages zijn:

Tractoren en aanbouwwerktuigen	10,0 %
Dienstauto's	20,0 %
Aanhangwagens, vaartuigen, pompen	10,0 %
Eenassige motormaaier	20,0 %
CV installatie	20,0 %
Nieuwe bedrijfsgebouwen	5,0 %
Mobiele schafketen	20,0 %
Inventaris (meubilair)	25,0 %
Inventaris (computers en software)	33,3 %
Softwarepakket financiële administratie	20,0 %
Motorzagen, bosmaaiers en alle investeringen < € 2.000,=	100,0 %

Bijlage 2 Overzicht detailboekingen reserves, fondsen en voorzieningen (x € 1.000)

Omschrijving	Beginsaldo	Resultaat 2017	Eindsaldo
Continuïteitsreserve	5.860	-903	4.956
Natuurbeheer		374	
Monitoring		-96	
Kwaliteitsborging		-104	
Waterschapslasten		-50	
Recreatie		-341	
Fondsenwerving - Beschermersink + overig		727	
Fondsenwerving - Erfenissen en legaten		80	
Overheveling naar Fonds Opstallen		-250	
Overheveling naar Reserve Optimaliseren beheerplannen		-270	
Overheveling naar Reserve Aankoop en beheer nieuwe terreinen		-100	
Overheveling naar Reserve Verbinden met mensen		-100	
Overheveling naar Reserve Egalisatie beleggingsresultaat		-151	
Overheveling naar Reserve Strategische investeringen		-339	
Communicatie		-494	
Ontwikkeling		-196	
Bedrijfsvoering		325	
De Groene Motor		-28	
Projecten continuïteitsreserve		109	
Reserve Aankoop en beheer nieuwe terreinen	1.832	21	1.854
Projecten Reserve Aankoop en beheer nieuwe terreinen		-	
Overheveling naar Reserve Aankoop en beheer nieuwe terreinen		100	
Projecten		-79	
Reserve Verbinden met mensen	1.847	-121	1.726
Projecten Reserve Verbinden met mensen		-218	
Afschrijvingkosten opstallen		-3	
Overheveling naar Reserve Verbinden met mensen		100	
<i>Deel reserve verbinden met mensen reeds bestemd</i>			231
Reserve optimalisatie beheerplannen	-	270	270
Overheveling naar Reserve Optimaliseren beheerplannen		270	
Reserve Egalisatie beleggingsresultaat	-	151	151
Overheveling naar Reserve Egalisatie beleggingsresultaat		151	
Reserve Strategische investeringen	-	339	339
Overheveling naar Reserve Strategische investeringen		339	
Fonds aankopen VSB	132	-	132
Projecten Fonds Aankopen VSB		-	
Fonds beheer Berensteijn	21	7	29
9023 Landgoed Berestein (BTW)		7	
Fonds beheer dixhoorndriehoek	161	-23	138
9030 Van Dixhoorndriehoek		-23	
Fonds Beheer Elfenbaan	1.151	-53	1.099
9010 Elfenbaan (BTW)		-53	

Fonds beheer objecten derden		19	22	40
9015	Kaapduin (btw)		-7	
9016	De Schans (btw)		-3	
9020	Eiland Brieneoord (BTW)		-9	
9021	Heemtuin Krimpen (BTW)		1	
9026	Watergang Mildenburg		-1	
9027	Oostvlietpolder 't Vogelhoff (btw)		22	
9035	Vosse en Weerlanerpolder		7	
9036	APM (BTW)		13	
Fonds beheer Ockenburg		238	52	290
9024	Landgoed Ockenburgh		52	
Fonds opstallen		54	313	366
	Opstallen		-156	
	Projecten		219	
	Overheveling naar Fonds Opstallen		250	
Fonds beheer Scharperswijk		108	-0	108
9029	Natuurcompensatie Scharperswijk		-0	
Fonds beheer Spanjaardsduin		416	56	472
9022	Spanjaardsduin (BTW)		56	
Fonds beheer Zandmotor		-	4	4
9025	De Zandmotor (BTW)		4	
Fonds Hollandse IJssel		175	-3	173
9032	Hollandsche IJssel		-3	
Fonds Regionaal Belang Voorne		-	87	87
9037	Regionaal Belang Voorne		87	
Fonds Veenweiden en rietland		37	-18	19
	Fondsenwerving - Veenwieden & Rietland		10	
	Projecten fonds Veenweiden en Rietland		-28	
Eindtotaal		12.052	202	12.253

Bijlage 3: Begroting 2018

	2018
	x 1.000
	€
Baten	
Baten uit eigen fondsenwerving	1.488
Baten uit acties van derden	1.126
Subsidies van overheden	2.245
Baten uit beleggingen	59
Overige baten	<u>1.094</u>
Totaal baten	6.011
Besteed aan de doelstelling	
- product Natuurbeheer	1.111
- product Monitoring	103
- product Kwaliteitsborging	115
- product Waterschapslasten	59
- product Recreatie	362
- product De Groene Motor	547
- product Communicatie	459
- product Ontwikkeling	195
- product Beheer eigendommen van derden	512
- product Opstallen	253
- product Beheeradministratie	84
- product Vrijwilligers	44
- product Projecten	<u>828</u>
Totaal besteed aan doelstelling	4.672
Kosten eigen fondsenwerving	387
Kosten uit acties van derden	14
Kosten verkrijging subsidies	84
Kosten beleggingen	12
Kosten beheer en administratie	981
Totaal lasten	<u>6.150</u>
Resultaat	-139
	=====
Resultaatbestemming 2018	
Bestemmingsreserves	
- Continuïteitsreserve	72
- Reserve Duurzaam Beheer	0
Bestemmingsfondsen	
- Fonds Hollandsche IJssel	-17
- Fonds beheer derden	-12
- Fonds Opstallen	-80
- Fonds Beheer Elfenbaan	-55
- Fonds Veenweiden en Rietland	10
- Fonds Beheer Spanjaards Duin	-30
- Fonds Beheer Ockenburgh	6
- Fonds Beheer Zandmotor	-2
- Fonds van Dixhoorndriehoek	-14
- Fonds Beheer Beresteijn	-1
- Fonds Beheer Scharperswijk	-17
Totaal	-139
<i>Percentage eigen fondsenwerving</i>	26,0%
<i>Percentage beheer en administratie</i>	16,0%
<i>Percentage besteed aan doelstelling</i>	77,7%

Inhoudelijke toelichting begroting 2018

In de begroting 2018 is een totaal aan lasten opgenomen van € 6,15 mln., alsmede een tekort van € 139.000 (2,2%), waarvan na mutatie van alle fondsen ad € 211.000 een overschot resteert van € 72.000 (1,2%). In bijgaande begroting worden de verschillende baten en lasten nader toegelicht. In deze begroting is nog geen financiële ruimte opgenomen voor het in voorgaande jaren ontstane groot onderhoud van de opstallen. Stand van Fonds Beheer Opstallen staat geprognosticeerd voor einde 2018 op € 38.000 terwijl groot onderhoud alleen al voor 2017 en voor 2018 wordt begroot op € 535.000. Het is wel de wens van de werkorganisatie om dit urgente vraagstuk planmatig op te pakken maar binnen de reguliere begroting is hier geen ruimte voor, zowel in middelen als in menskracht. Er zal (intern of extern) gezocht moeten worden naar een dekking voor deze kosten. Bij het item over opstallen wordt hier nadere toelichting op gegeven. In 2017 zijn stappen genomen om de financiële consequenties (daling van rente opbrengsten) van de verschillende fondsen inzichtelijk te maken zodat toekomstige financiële tegenvallers inzichtelijk zijn en met betrokken organisaties bespreekbaar gemaakt kunnen worden.

Bijlage 4: Staat van baten en lasten op kostensoort

	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2017	2017	2016
	x 1.000	x 1.000	x 1.000
	€	€	€
Baten			
Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer	1.661	1.602	1.594
Subsidie provincie Zuid-Holland	520	466	500
Bijdragen derden / projectinkomsten	3.014	1.580	1.792
Inkomsten terreinen	475	461	449
Beschermersinkomsten	1.095	1.025	1.070
Opbrengst verkopen winkel	10	8	12
Sponsoring	68	63	67
Giften en legaten	335	354	795
Rente	8	30	32
Resultaat beleggingsportefeuille	319	53	13
Overige baten	402	19	78
Incidentele baten	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Totaal baten	7.908	5.661	6.401
Lasten			
Personeel	2.513	2.379	2.237
Vrijwilligers	62	53	48
Uitbesteed werk	2.381	1.595	1.537
Materialen	292	402	317
Afschrijvingen	215	184	170
Voorlichting,communicatie en promotie	819	402	848
Huisvestingskosten	198	142	166
Zakelijke lasten	98	87	-47
Algemene kosten	664	560	629
Saldo Omslag bedrijfsvoering projecten	-85	0	0
Verwerving	<u>549</u>	<u>0</u>	<u>773</u>
Totaal lasten	7.706	5.804	6.680
Resultaat	202	-143	-279
	=====	=====	=====

Toelichting uitkomsten op kostensoort

Baten

Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer

De ontvangsten op basis van de SNL beschikkingen bedragen over 2017 in totaal € 1.660.635,=. Deze zijn als gevolg van doorgevoerde correcties in uitbreidingsaanvragen hoger dan vooraf begroot.

Subsidie provincie Zuid-Holland

Deze post betreft projectsubsidie voor de producten Monitoring, De Groene Motor en beheerobjecten.

Bijdragen derden/projectinkomsten

Het hogere bedrag dan begroot betreft voornamelijk subsidies/bijdragen voor projecten waarvan het grootste gedeelte van de Provincie Zuid Holland en Nationale Postcode Loterij is.

Beschermersinkomsten

Het aantal betalende beschermers is licht gestegen. De beschermers inkomsten die betrekking hebben op Dunea ad. € 62.215,= zijn verwerkt in de post projectinkomsten. Deze zijn onder aftrek van eigen kosten doorbetaald aan Dunea.

Sponsoring

De sponsorbijdragen zijn de bijdragen van bedrijven en gemeenten. De reguliere inkomsten uit sponsoring bedroegen € 17.699,=. In de beheer derden/opstallen bijdragen is een bedrag van € 50.000,= van APM Terminals verwerkt met betrekking tot het beheer het terrein Holle Mare. Hierin is een sponsorbijdrage van € 12.500,= verwerkt.

Giften en legaten

De begroting van giften en legaten is gebaseerd op het gemiddelde van het afgelopen jaar. In de gereedgekomen projecten zijn tevens giften voor specifieke projecten (giftenacties) opgenomen.

De giften en legaten kunnen als volgt worden gespecificeerd: (x € 1.000,=)

	2017
Periodieke schenkingen	83
Donateurs	93
Giften projecten	79
Nalatenschappen en legaten	<u>80</u>
Totaal	335
	=====

Resultaat beleggingsportefeuille

Het beleggingsresultaat is in 2017 weer positief als gevolg van de stijging van de koersen t.o.v. 31 december 2017. Het totale beleggingsresultaat komt uiteindelijk uit op € 318.944,= positief. De vaste inkomsten van de beleggingsportefeuille zoals dividend, spaar - en obligatierente bedroegen € 53.236,=.

Lasten

Personeelskosten

De personeelskosten kunnen over 2017 als volgt worden gespecificeerd:

	Uitkomst x 1.000 €	Begroot x 1.000 €
Bruto salarissen	1.689	1.695
Sociale lasten	275	252
Pensioenpremies	230	240
Vaste reiskostenvergoedingen w/w	28	25
Overige personeelskosten	9	35
Onkostenvergoedingen declaraties	31	22
Werkkleding	27	14
Ziekteverzuim	-60	42
Vorming en opleiding	43	54
Inhuur personeel	244	0
Onderhanden Projecten	<u>-3</u>	<u>0</u>
Totaal	2.513	2.379
	=====	=====

Gemiddeld aantal FTE en werknemers:
2016: 33,2 FTE en 41 werknemers
2017: 39,0 FTE en 47 werknemers

Verwerving

De projectmatige aankopen hebben betrekking op de volgende gebieden/opstallen:

	Uitkomst x 1.000 €
Aankoop grasland Bilwijk (95895)	99
Aankoop Achthovense Lekuitenwaarden "Luistenbuul" (95891)	342
Aankoop Oudeland en Gronruil Lisse (project 95871)	<u>108</u>
Totaal	549

Bijlage 5: Staat van baten en lasten 2017 per product (€)

x € 1.000

	Natuurbeheer	Monitoring	Kwaliteitsborging	Waterschapslasten	Recreatie	Fondsenwerving	Communicatie	Ontwikkeling	Opstellen	Beheerobjecten	Beheeradministratie	Bedrijfsvoering	Te verdelen kosten	De Groene Motor	Projecten	Realisatie	Begroting (incl. projecten)	Verschil begroting - uitkomst
Grootboek																		
Subsidie SNL	1.569	11			72					10						1.661	1.602	-59
Subsidie PZH					36				2					482		520	466	-54
Bijdrage NPL														188	1.042	1.230	1.125	-105
Bijdragen derden	18				12		8		11	501					693	1.242	455	-787
Subsidie PZH projecten		29								12					501	542		-542
Inkomsten uit terreinen	320			3					146						6	475	461	-14
Beschermersinkomsten						1.012			22	-1					62	1.095	1.025	-70
Opbrengst winkel									10			0				10	8	-2
Sponsoring						18			5	45						68	63	-5
Giften						176									79	255	79	-176
Legaten						80										80	275	195
Rente									0	3		6				8	30	22
Koersresultaat beleggingsportefeuille												266				266		-266
Opbrengst beleggingsportefeuille												53				53	53	-0
Overige baten	0					17		13	68	4			0	2	298	402	19	-383
Totaal baten	1.907	39		3	119	1.303	8	13	264	573		325	0	671	2.683	7.908	5.661	-2.247
Personeelskosten	545	27	49	1	272	136	126	125	50	197	122	639	-352	320	257	2.513	2.379	-134
Vrijwilligerskosten	14				2	0			6	1		15	0	1	24	62	53	-10
Uitbesteed werk	583	50	4		70	-0	-0	35	112	197	4	1	21	128	1.177	2.381	1.595	-786
Materieel	30				26				4	10		13	165	16	28	292	402	109
Afschrijvingskosten						56			16			46	93		4	215	184	-31
Voorlichting, communicatie en promotie	0				1	141	243		1	1				2	430	819	402	-417
Huisvestingskosten	3	0	0	0	0	4	2	2	108	0	1	30	12	29	6	198	142	-56
Werving															549	549		-549
Zakelijke lasten terreinen	1			42			0	1	19	1			30		4	98	87	-11
Algemene kosten	5	1			1	56	29	6	19	0	68	354	30	72	22	664	560	-104
Totaal lasten excl. omslagen	1.180	78	53	43	373	394	401	169	335	407	194	1.098	0	566	2.501	7.792	5.804	-1.988
Omslag ZHL-organisatie	276	18	12		87	92	101	40	69	95		-1.098		132	91	85		-85
Omslag beheeradministratie	78	39	39	10					19	10	-194							
Totaal lasten incl. omslagen	1.533	135	104	52	460	486	502	209	423	511	0	0	0	699	2.592	7.706	5.804	-2.073
Resultaat	374	-96	-104	-50	-341	817	-494	-196	-159	62	-0	325	-0	-28	91	202	-143	-174

Uitkomsten en begroting per product

Product	Realisatie 2017			Begroting 2017		
	Baten	Lasten	Resultaat	Baten	Lasten	Resultaat
	€	€	€	€	€	€
Natuurbeheer	1.907	1.533	374	1.841	1.340	501
Monitoring	39	135	-96	35	141	-106
Kwaliteitsborging	0	104	-104	0	145	-145
Waterschapslasten	3	52	-49	30	109	-79
Recreatie	119	460	-341	101	414	-313
Fondsenwerving	1.303	486	817	1.394	477	917
Communicatie	8	502	-494	0	529	-529
Ontwikkeling	13	209	-196	0	236	-236
Opstal algemeen	264	423	-159	207	295	-88
De Groene Motor	671	699	-28	583	583	0
Beheer objecten	573	511	62	459	598	-139
Elfenbaan ¹⁾	6	59	-53	6	58	-52
Kaapduin	9	16	-7	0	0	0
De Schans	5	8	-3	5	7	-3
Eiland van Brienoord	29	39	-9	30	36	-6
Heertuin Krimpen	6	5	1	6	9	-3
Spanjaards duin ²⁾	133	77	56	31	53	-22
Landgoed Beresteijn	18	11	7	15	15	0
Landgoed Ockenburgh	156	104	52	152	160	-8
De Zandmotor	62	59	4	80	80	0
Oostvlietpolder 'T Vogelhoff	55	33	22	55	46	9
Watergang Mildenburg	0	0	0	1	2	-1
Heertuin bos	0	0	0	8	8	0
Natuurcompensatie Scharperswijk	0	0	0	0	15	-15
van Dixhoorndriehoek	12	35	-23	1	23	-23
Hollandsche IJssel	0	3	-3	0	16	-16
Beheer Weidevogelgebied Ouddorp	0	0	0			
Vosse en Weertanerpolder	37	30	7	37	36	0
APM	44	32	13	33	33	0
Beheeradministratie	0	194	0	0	116	0
Omslag Beheeradministratie		-194			-116	
Bedrijfsvoering	325	1.098	325	74	898	74
Omslag bedrijfsvoering		-1.098			-898	
Projecten	2.683	2.592	91	938	938	0
Totaal	7.908	7.706	202	5.661	5.804	-143

1) De jaarlijkse afname van het Fonds Beheer Elfenbaan is begroot op € 50.000,=

2) De jaarlijkse afname van het Fonds Spanjaards Duin is begroot op € 14.000,=

Bijlage 6 Overzicht baten en lasten afgeronde projecten 2017

Nr	Naam project	Baten	Lasten	Saldo
91796	De Groene Motor 2016 afrekening	0	-23.792	23.792
91856	Bewegen in het Groen Leiden	9.464	7.664	1.800
91919	Aanleg en zelfbeheer landschapselementen 2017	58.733	58.733	0
91925	Verplichtingenadministratie	0	42.115	-42.115
92835	Herstel Koepelberg en Spiegelvijver NL	262	0	262
92876	Herstel en beleefbaarheid bunkers Vinetaduin	97.514	116.005	-18.490
92888	Restauratie Drakenbrug Rhijngeest	70.170	65.993	4.177
92890	Tijdelijk gebruik Strandweg 17 HvH als regiokantoor	34.000	39.268	-5.268
93491	Beheer Vianen	42.600	42.859	-259
94898	Aanvullende maatregelen duinen Voorne en Goeree	72.000	68.088	3.912
97832	Natuur & Gezondheid	352.582	280.621	71.961
92910	Inzet op Nationale Park Hollandse Duinen	0	7.589	-7.589
Totaal continuïteitsreserve		737.326	705.142	32.183
95871	Aankoop Oudeland en grondruil Lisse	86.136	108.353	-22.217
95891	Aankoop Achthovense Lekuiterwaarden "Luistenbuul"	331.620	362.275	-30.655
95895	Aankoop grasland Bilwijk	73.344	99.022	-25.678
Totaal Reserve Aankoop en Beheer nieuwe terreinen		491.100	569.650	-78.550
91854	Werkkleding vrijwilligers landschapsonderhoud	0	22.676	-22.676
92907	Leidse hooidagen 2017	29.519	65.932	-36.413
92910	Inzet op Nationale Park Hollandse Duinen	0	86.500	-86.500
94874	Evenementen regio eilanden 2016	5.474	19.427	-13.953
97882	Nalatenschappenwerving 2016-2017-2018	50.000	84.967	-34.967
97902	Dag van de Zandmotor 2017	16.160	39.518	-23.358
Totaal Reserve verbinden met mens		101.153	319.020	-217.867
95850	Deelregiovisie Krimpenerwaard	4.000	4.000	0
Product kwaliteitsborging		4.000	4.000	0
97894	Dunea 2017	23.902	23.902	0
Nog af te dragen		23.902	23.902	0
91189	Nationale Postcode Loterij 2017	41.472	13.465	28.007
92885	Vakantiewoning Langevelderslag 6 Noordwijk	68.938	68.938	0
94905	Publieksactiviteiten Regio Eilanden 2017	36.774	30.100	6.674
95914	Vorbereiding en aanvraag restauratiesubs (PZH) opstallen	22.848	16.955	5.893
97889	Wrappen auto's	85.000	62.807	22.193
97896	Netwerkdiner	14.404	6.787	7.617
97897	Senior projectleider marketing/fondsenwerving	85.000	87.340	-2.340
97900	Nieuwe website verbeteringen	50.500	56.437	-5.937
97901	Beschermerwerving voorjaar 2017 Spotta VSP	60.000	61.166	-1.166
97904	Communicatie en ondersteuning regio's en Delft 2017	65.000	66.440	-1.440
97915	Beschermerwerving Najaar2017 (online en offline)	60.000	60.111	-111
95892	Opstallen Algemeen	127.036	109.760	17.276
Totaal Nationale Postcode Loterij		716.972	640.306	76.666
93734	Regiokantoor Veenweiden	338.750	119.731	219.019
Fonds Opstallen		338.750	119.731	219.019
95903	Regionaal Belang voorne	87.520	132	87.388
Fonds Regionaal Belang Voorne		87.520	132	87.388
93883	Streekfondsprojecten Krimpenerwaard '16-'17	182.422	210.223	-27.801
Fonds Veenweiden en Rietland		182.422	210.223	-27.801
Totaal afgeronde projecten		2.683.145	2.592.106	91.038

Bijlage 7 Overzicht per 31 december 2017 van niet afgesloten projecten

Nr	Naam projecten	Baten	Lasten	Saldo
9000	Projecten opstartfase	2.949	32.201	-29.252
91855	Platform vrijwilligers zelf doen in Erfgoed & Groen	21.656	23.984	-2.328
91863	Werken aan Morgen		4.340	-4.340
91887	Het Zelf Doen Fonds	46.500	60.049	-13.549
91895	Veilig werken in het groen	37.366	6.887	30.479
91906	Wilde Bijenlinie		3.467	-3.467
92740	Herstel landgoedallure Nieuw Leeuwenhorst	179.340	153.960	25.381
92864	Groene Brim Huys te Warmont	48.682	27.130	21.552
92899	PAS de Blink	18.300	18.300	0
92911	Inzet op verwerving en ontwikkeling Bonnenpolder		27	-27
92913	Boswachter Communicatie regio Kuststreek 2016	40.320	13.405	26.915
92917	Beleef en benut Vinetaduin	65.653	11.378	54.275
92920	ZHL entree Staelduinse Bos	47.000	6.804	40.196
93766	Pilot beheer BBL grond de Nesse	39.750	229.342	-189.592
93842	Eindrestauratie 6e molen	445.224	472.219	-26.995
93848	Inrichting recreatieve voorziening de Zaag	247.800	318.333	-70.533
93858	PAS-project Uiterwaarden-Lek	68.010	77.320	-9.311
93859	PAS-project Zouweboezem	33.874	86.298	-52.424
93880	Aanleg uitkijksplatform Zouweboezem	30.948	29.514	1.434
93886	Herinrichting De Koeneschans	52.268	45.754	6.514
93916	Waterriet Berkenwoudse Driehoek	3.403	3.062	341
93918	Opening Beverbrug De Zaag		6.126	-6.126
93921	Educatieve bebording Boezemolen no. 6	36.555	21.320	15.235
93922	Beleef de Krimpenerwaard/Beleef de Vlist	15.698	8.570	7.128
94721	Uiv. PAS maatregelen Voornes Duin/Duinen van Oostvoorne	636.652	640.624	-3.972
94762	Restauratie brug Noorddijk	90.585	86.976	3.609
94833	Restauratie Fort Noorddijk	106.714	137.192	-30.478
94851	Maatregelen N2000 Deltawateren	82.422	54.372	28.051
94860	Groene Brim Landgoed Mildenburg	50.653	58.230	-7.577
94875	Verbeteren wandelgelegenheid Duinen van Oostvoorne	9.919	61.100	-51.181
94884	Restauratie Fort Noorddijk	148.694	112.530	36.164
94893	Deelregiovisie Ijsselmonde	45.000	35.625	9.375
94908	Verwerving Crezeepolder	112.918	68.612	44.306
94912	Bezoekerspunt Sophia	45.000	118.639	-73.639
95822	Beheerplan en -evaluatie Polders Poelgeest	26.146	144	26.002
95877	aankoop ruilperceel Schaikseweg Leerdam		99.977	-99.977
96675	Aankoop percelen Ouddorp	44.600	436	44.164
96701	Herinrichting van Dixhoorndriehoek	1.213.008	1.162.576	50.432
97909	Zichtbaarheid, binding en werving in en rondom landgoed Ockenburgh	75.285	38.745	36.540
97924	Projectmedewerker Marketing & Fondsenwerving	85.400		85.400
97927	Dunea 2018	54.302	6.235	48.067
Totaal		4.308.594	4.341.802	-33.209

Bijlage 8 Overzicht samenstelling en mutaties beleggingsportefeuille per 31-12-2017

Asset Categorie	Marktwarde(*) €	% van de portefeuille
OBLIGATIES	1.922.819	31.7
AANDELEN	2.665.718	44.0
ALTERNATIEVE BELEGGINGEN	242.511	4.0
LIQUIDITEITEN	1.226.531	20.3
	=====	=====
Totaal	6.057.579	100

Aantal stuks	S/L Naam	Val.	Koers	Markt waarde
--------------	----------	------	-------	-----------------

AANDELEN

				€
2.406	Aa Eden Tree European Sustainable Eq	EUR	107.93	259.680
5.516,4822	Aand Kempen Sustainable Small Cap Fd V	EUR	44.09	243.222
17.336	Liontrust Sust Future Pan Europ Cap	EUR	14.16	245.478
957	Pictet Eur Sust Eq	EUR	271.17	259.510
1.759	Aa Parnassus Us Sustainable Equities	EUR	101.59	178.697
2.382	Calvert Equity I Dis	EUR	41.16	98.048
5.235,1509	Asn Milieur En Waterfonds	EUR	34.27	179.409
2.070	Celsius Sustainable Emerging Mkt Acc	EUR	154.55	319.919
1.210	Aa Global Sustainable Equities E	EUR	151.36	183.146
1.530	Asn Duurzaam Aandelenfonds DIs	EUR	112.93	172.783
9.739	F C Resp Glb Eq R	EUR	15.91	154.947
88.113	Janus Henderson Global Equity Fund Cap	EUR	2,0549	181.072
4.858,1981	Triodos Sustainable Equity Dis V	EUR	39.07	189.810

Totaal 2.665.718

Alternatieve beleggingen

1.600	Triodos renewables Europe z cap	EUR	27.27	43.632
485	Responsibility micro and sme fin h	EUR	138.83	67.333
4.925	Triodos microfinance fund z dis	EUR	26.71	131.547

Totaal 242.511

Obligaties

129.933,2021	SSGA euro sustainable corp bd a 2	EUR	10.42	1.353.904
18.000	Amundi impact green bond fund r1 acc	EUR	9.98	179.640
125.000	1 ¾% Duitsland 09/20 inflation-index	EUR	1.21	151.677
100.000	3.9% Ierland t bond 13/23	EUR	1.23	122.936
100.000	3.4% Ierland t bond 14/24	EUR	1.22	122.133
	Opgelopen rente			-7.471

Totaal 1.922.819

LIQUIDITEITEN

ABN Beleggingsspaarrekening

1.226.531

1.226.531

Totaal

6.057.579
=====